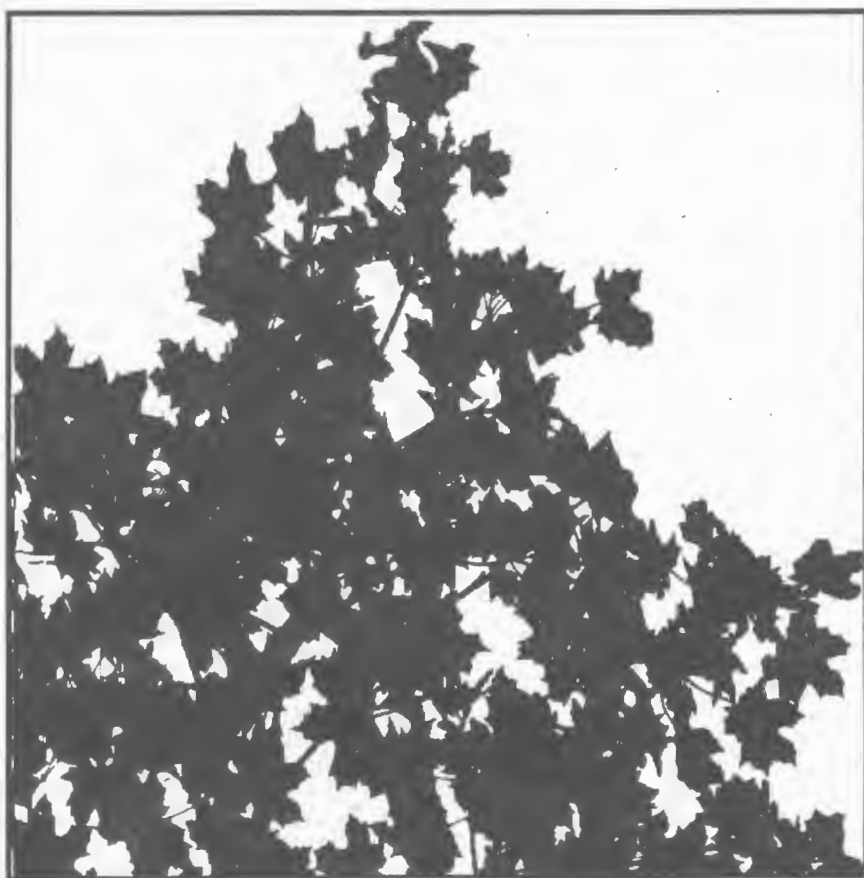

Arheosa

Bilten slovenskih rodoslobocev

Letnik 2 Stevilka 8, 9

August, September 1995

Hsebina

Uvodnik	4
Slovensko rodoslovno društvo (SRD)	5
Slovenian Genealogical Society	7
Poročila	8
Občni zbor društva	8
- Julijsko srečanje	10
Strokovni prispevki	11
Prenos arhivskega gradiva na sodobne medije, VI. del .	11
Slovenski arhivi na internetu	14
Pol tisočletja stari kočevski in kostelski urbarji	16
Raziskovanje izvora rodbine Butina	25
Priimek, Family Name, Familienname, VI. del	33
Pisanje družinske kronike	35
Rodoslovni viri	43
Deželna deska za Kranjsko	43
Od zibeli do groba	47
13. del: Kar mati rodi vse se v prah spremeni	47
Kaj delamo	50
Kaj delajo	53
Rast – raziskovalni stiki	59
Novi člani SRD-a	61
Obvestila, novičke, vabila	62
Pristopna izjava	65
Sodelavcem biltena Drevesa	67

Drevesa

ISSN 1318-6221

Leto 2, št. 8, 9

Bilten Slovenskega rodoslovnega društva je mesečnik, ki ga izdaja Slovensko rodoslovno društvo.

© Vse pravice pridržane. Ponatis prispevkov je možen samo po dogovoru z uredništvom.

Urednik:	Peter Hawlina
Slika na naslovni strani:	Javor v Javorjah nad Škofjo Loko (foto: Peter Hawlina)
Računalniški prelom:	Leon Črenko in Andreja Štorman
Lektoriral:	nelektorirano
Tisk:	Birografika BORI
Naklada:	300 izvodov
Naslov:	Lipica 7, 64220 Škofja Loka, Slovenija

Ljubljana, september 1995

Hodnik

Poletna vročina in suša se na naših Drevesih niti ne pozna preveč. Številka je dvojna, vendar samo v naslovu, po vsebini pa se uvršča v dostojno pomladansko povprečje. Izostali so sicer nekateri obljubljeni prispevki, ki jih lahko pričakujemo v naslednji številki. Videti pa je, da poletje vpliva tudi na kolege v tujini; pograšamo namreč sveže izvode tistih časopisov, ki jih sicer dokaj redno dobivamo.

Kljub temu smo uspeli ostati zvesti že kar nekako uveljavljeni shemi našega biltena; zaradi omenjenega razloga je odpadla samo rubrika Iz tujega tiska, dodali pa smo rubriko Rodoslovni viri.

Morda ste opazili, da smo zadnji dve številki tiskali v podvojeni nakladi, ker dotedanja ni več zadoščala za naraščajoče število prejemnikov. Zdaj pa vse kaže, da bi naklado lahko spet zmanjšali. Odkar smo registrirani kot društvo in smo na občnem zboru potrdili višino članarine ali naročnine, je navdušenje za društvo močno upadlo. Od prek 150 takih, ki so izražali veliko zanimanje za skupno delo, jih je do danes samo 50 oddalo pristopno izjavo, članarino pa plačalo nekaj več kot 30. To omenjam v uvodniku, kasneje pa še posebej, ker bo po sklepu upravnega odbora ostal na seznamu članov v bodoče samo tisti, ki bo oddal pristopno izjavo in plačal članarino ali pa samo naročnino na bilten, če ne želi postati član. Izkazalo se je, da je članarina tudi dober preizkus resničnega zanimanja za rodoslovje in delo v društvu.

Zaradi manjšega števila članov pa naklade ne bomo zmanjševali. Nasprotno, čimprej bomo skušali dotiskati vse tiste številke, ki so izhajale v nakladi 155 izvodov. Z dotiskom čakamo samo zato, ker bi želeli v novi izdaji popraviti vsaj nekatere grobe napake; k sodelovanju vabimo vse, ki znate lektorirati. Takoj, ko bodo dotiskane manjkajoče številke, bodo na razpolago vsem novim članom. Ko že snubimo prostovoljce za različna dela, bi dodal še vabilo tistemu, ki dovolj obvlada angleško. Nekaj kolegov iz tujine se je že priporočilo vsaj za prevod kazala, če že ne povzetka vsebine. Za požrtvovalne posameznike bi se našlo še veliko drugega dela, nič prekmalu tudi ne bo ponovno opozorilo, da v naslednjem letu uredniškega dela ne bom mogel več opravljati in se priporočam za naslednika.

* Peter Hawlina

Slovensko rodoslovno društvo (SRD)

SRD je bilo ustanovljeno marca 1995, pred tem je približno eno leto delovalo kot Slovenski rodoslovni krožek. Je prostovoljno združenje ljubiteljskih raziskovalcev na področju rodoslovja. Povezovanje v društvu temelji na amaterskem delu. Namen društva je podpirati raziskave na področju rodoslovja in sorodnih področjih.

Člani se redno sestajamo na mesečnih srečanjih (vsak drugi torek v mesecu). Pred vsakim srečanjem izdamo bilten Drevesa, ki istočasno vabi na srečanje in vnaprej predstavi na srečanju obravnavano tematiko. Vsak mesec organiziramo poleg srečanja še vsaj po eno predavanje ali ogled.

Društvo si tudi prizadeva, da bi Slovenci zmanjšali zaostanek na področju rodoslovja v primerjavi z zahodnimi sosedi. V čimvečji meri želimo spremljati stanje v deželah, ki imajo na tem področju nekajdesetletno tradicijo, slediti njihovim vzorom in prevzemati njihove izkušnje.

Kot na skoraj vseh področjih sodobnega življenja je računalnik nepogrešljiv tudi v obsežnejših rodoslovnih raziskavah, zato spodbujamo delo s pomočjo računalnika. Lastnega, rodoslovnim raziskavam namenjenega računalniškega programa Slovenci še nimamo, imamo pa prevod enega najbolj razširjenih ameriških. Imenuje se Brother's Keeper in ga dobite pri Janezu Toplišku, Mikro Ada Cro, Parmova 41, Ljubljana, tel.: 061/ 13-28-298 ali 713-188. Na istem naslovu se lahko pozanimате tudi o tečaju za delo z omenjenim programom.

Predstavili smo se sorodnim društvom v skoraj vseh evropskih državah, v USA in Avstraliji. Z nekaterimi imamo pogostejše pisne stike in si izmenjujemo društvena glasila. Svetu smo predstavljeni tudi prek mednarodnih komunikacijskih omrežij. Posebej smo se predstavili tudi kot računalniško-rodoslovna skupina (Computer Interest Group - CIG).

Pripravili smo Priročnik za rodovnikarje začetnike, ta še ni tiskan, članom je na razpolago za kopiranje.

Posamezniki v društvu zasledujemo zlasti lastne raziskovalne cilje, kar nam v medsebojnih povezavah uspeva mnogo bolje, kot brez njih; želimo pa s svojo dejavnostjo dati svoj prispevek tudi v projektih, ki po svojem obsegu in

zahtevnosti presegajo zmogljivosti društva. Tak projekt je prenos arhivskih gradiv na sodobne medije.

Letna članarina je 6.000 SIT, v to je vključena naročnina na bilten Drevesa, ki izhaja mesečno.

Naslov: Slovensko rodoslovno društvo
Lipica 7, 64220 Škofja Loka, Slovenija

Tel.: +386/ 64-631-030
Fax: +386/ 61-267-994

Žiro račun: A banka, Eksp. Pražakova:
50100-620-112 05 807206-1430371661

Slovenian Genealogical Society

SGS was founded in March 1995. Before that, a group of family researchers worked in an informal way. SRD is an association of amateur researchers. We aim to support research in the area of genealogy and associated areas.

Members meet monthly, every second Tuesday. Each meeting is announced in a monthly bulletin titled Drevesa (Trees). Every month, there is also a special topic presented, and the presentations are often accompanied by practical work and demonstration.

SRD strives to catch up with other (western) nations that have started a similar work a dozen of years ago and have great tradition and experience. We try to follow their example. We would soon like to start at least a minor project of data transfer from archive material into computer media.

We emphasise the use of computer in our research work. Since we do not have any genealogical computer program developed in our country, we mainly use the translated version of Brother's Keeper.

We have introduced ourselves to almost all European and to the largest overseas countries. We maintain contacts with most of them and exchange our publications. Some members are INTERNET users, and we were introduced to it as well.

We have prepared a manual for researchers. It has not yet been published, but the members can make their own copies.

Annual membership is SIT 6.000 (US \$ 50), which covers the subscription to the bulletin Drevesa, which appears monthly.

The address is:
Slovenian Genealogical Society
Lipica 7, 64220 Škofja Loka, Slovenia

Phone: +386/ 64-631-030
Fax: +386/ 61-267-994

Poročila

Občni zbor društva dne 11.7.1995

Datum občnega zbora je že rahlo segal v dopustniški čas, že letni čas sam ni preveč primeren za sklicevanje občnega zbora. Sklicali smo ga kljub temu in bili celo sklepčni. Edini razlog za naglico je bil ta, da smo morali potrditi višino članarine. Stroški delovanja društva so z naraščajočim številom članov precej narasli in bi jih bilo težko kriti s tem, da bi jih posamezni člani zalagali še nekaj mesecev. Določitev članarine je bila sicer zadnja točka na zboru. Zbor je sprejel sklep, da bo članarina 6.000 SIT. To je istočasno tudi naročnina na bilten. Naročnina za nečlane pa ni nič višja. Tisti, ki ne želijo biti člani društva, želijo pa prejemati bilten in biti obveščani o društvenih dejavnostih, lahko to sporočijo na enak način kot tisti, ki se želijo včlaniti. Izpolnijo naj pristopno izjavo in na njej pripišejo, da se ne želijo včlaniti. Članarino ali naročnino lahko nakažejo na tekoči račun ali pri blagajni na rednem mesečnem srečanju društva. Občni zbor je pooblastil Upravni odbor, da sme v posebnih primerih po lastni presoji posameznikom odobriti nižjo članarino oz. naročnino. Enako ima Upravni odbor pravico sproti določati ceno posameznega izvoda biltena.

Ena od točk na občnem zboru je bila Poročilo o opravljenem delu in finančno poročilo. Oboje je bilo podano v zgoščeni obliki. Opravljeno delo je dovolj razvidno iz sprotih poročil v biltenih. Tu opravljenih rezultatov zato ne bomo ponavljali, ponovna zahvala vsem sodelujočim pa ni nikoli odveč. Finančno poročilo bo lahko podal finančni odbor, ko bo začel delovati, morda že na naslednjem srečanju, vsekakor pa na naslednjem Občnem zboru. Posredovana je bila le groba informacija, da so v dosedanjem delovanju nastali stroški v višini 120.000. Ta znesek vsebuje samo z računi dokazljive stroške za tiskanje in pošiljanje biltena. Vse ostalo delovanje društva je bilo prostovoljno in neplačano.

Poročilo o opravljenem delu je sledil načrt za delo v prihodnje. Splošni cilji in namen društva so opredeljeni v statutu. Statut predvideva tudi glavne dejavnosti za uresničevanje ciljev. O ciljih in njihovem uresničevanju je bilo že govora v aprilskem biltenu (letnik 2, številka 4), v prispevku pod naslovom Predsednikova vizija. Tam zapisanega ne želim ponavljati. Brez za lase vlečenih dokazov pa lahko ugotovimo, da smo že dosedaj solidno izpolnjevali zadane cilje. To poudarjam predvsem zato, ker je vse narejeno izključno rezultat

prostovoljnega in neplačanega dela. Društvo nima nobenega izvršilnega ali delovnega organa, organizirano je tako, da sploh ni organizirano, predsednik in Upravni odbor skušata po svojih močeh koordinirati posamične aktivnosti. Vse kaže, da bo moralo društvo na ta način delovati tudi v bodoče, dokler pač razmere ne bodo narekemale organizacijskih in funkcionalnih prilagoditev. V opisanih razmerah zavestno ne poskušamo pridobivati večjega števila članov, kar bi z nekaj promocijske dejavnosti najbrž ne bilo težko.

Organiziranost oziroma neorganiziranost omenjam zato, ker so od nje odvisni projekti in aktivnosti. Nič ne bo odveč ponoviti, da v dosedanji organizaciji nismo veliko naredili, če smo nekaj predlagali. Večkrat smo že pojasnili, da ima predlog nekaj več možnosti za uresničenje takrat, kadar ga predlagatelj uresniči sam. Beležimo oboje, uspešne in neuspešne izide. Ideje, pobude in povabila za reševanje posameznih nalog ali projektov smo podajali na naših srečanjih, marsikatera je bila objavljena v biltenu, nekatere so uresničene, nekatere pozabljene, ostale čakajo junaka, ki bi se jih lotil. Spomnimo se nekaterih! Med lažje bi uvrstil tiskanje obrazcev, vsaj enega, tistega, s katerim normalno začne vsakdo: Prikaz štirih generacij prednikov. Temu takoj sledi drugi: Družinski list. Tega je sicer že pripravil Vasja Butina v svojem Priročniku za rodovnikarje začetnike. Treba bi ga bilo samo razmnožiti. Govorili smo o slovarčku najbolj pogostih pojmov v latinščini, nemščini, angleščini. Tabela gotice je bila sicer objavljena v biltenu, napovedovali smo še samostojen izid na A4 ali A3 formatu: Malo težja naloga, zelo obsežna, če bi naj bila popolna, bi bil popis rodoslovnih virov. Vendar bi večji del vseh uporabnih virov zajeli že, če bi nanizali samo kako desetino tistih najbogatejših in najbolj uporabnih. Ves čas že sanjamo o tem, da bi začeli prepisovati arhivsko gradivo na 'računalnik'. Res je to za naše sedanje moči več kot gigantski projekt, vendar pa tudi na tem področju nekaj nastaja in nemara si bomo vzorec ali prototip kmalu lahko ogledali in preizkusili.

Nekatere od opisanih nalog bi bile brez težav izvedljive brez večjih vlaganj, delovnih in finančnih; zlasti zadnja, prenos arhivov, pa se sicer v svetu po pravilu izvaja volontersko, zahteva pa nekaj opreme in profesionalnih profilov. Društvo nima prav nobene opreme, do sedaj je nabavilo samo žig.

Občni zbor smo optimistično zaključili ob kozarčku in prigrizku, za kar gre zahvala podjetju Mercator-BC in našemu članu Vasji Butina.

Peter Hawlina

Redno srečanje društva 11.7.1995

Občnemu zboru je sledilo redno srečanje, ki pa je to pot imelo pretežno klubski značaj. Gospod Vasja Butina je sicer komentiral svoj prispevek o pisanju družinske kronike, obenem pa predlagal, da tej temi posvetimo osrednji del našega naslednjega srečanja. Predlog, da bi se tisti člani, ki ne bodo odsotni (zaradi dopustov) dobili na klubskem srečanju v gostinskem lokalu, ni naletel na vidnejši sprejem.

Peter Hawlina

Strokovni prispevki

PRENOS ARHIVSKEGA GRADIVA NA SODOBNE NOSILCE (MEDIJE) – VI. del

Peter Hawlina

Že v zadnji številki sem ugotavljal, da smo tej temi vsaj za začetek posvetili dovolj teoretičnih prispevkov. Resnejše nadaljevanje bo lahko sledilo takrat, ko si bomo lahko ogledali dovolj reprezentativno vzorčno zbirko podatkov in na prektičnem delu ugotovili, ali nam napovedovane dobrate res teknejo, tako kot od njih pričakujemo.

Take reprezentativne zbirke podatkov še nimamo. Letni čas tovrstnemu delu ni bil naklonjen. Zato bi bilo najbolj pošteno, da v tej številki ta tema izostane. Do načrtovanih združevanj ločeno nastalih zbirk podatkov tudi za testne namene še ni prišlo.

Majhen premik pa je bil v počitniškem času le narejen.

V prejšnjem nadaljevanju sem omenil arhivski vir, ki ni podvržen nikakršnim uradnim in še manj samovoljnim zaprekam. Če za imenik članov Mohorjeve družbe izpred približno sto let. Prepričan sem in v svojem prepričanju nisem osamljen, da je to najpopolnejši javni spisek takratnih slovenskih družin. Vključene so celo družine in posamezniki v tujini. Članov je bilo zaokroglo okrog 90.000. Spisek je bil objavljen vsako leto v koledarju. Urejen je bil po škofijah, dekanijah in župnijah. V okviru župnij pa so bili člani razvrščeni najprej po grobi hierarhiji, ki se je navadno začela z župnikom, županom, učiteljem, sodnikom in podobnimi 'boljšimi' ljudmi, tem pa so navadno po abecedi razvrščeni sledili možje in fantje, njim pa žene in dekleta. Sistematika ni bila povsem enotna, videti je, da je bilo treba dopuščati nekatera odstopanja od priporočenih standardov. Kljub temu lahko poleg nesporne navedbe župnije razpolagamo skoraj brez izjeme s priimki, imena so pogosto okrajšana, temu pa navadno sledi navedba poklica ali stanu. To je vse. Ni naslova, ni starosti ali

datuma rojstva. Omenil sem, da je spisek v okviru župnije kolikortoliko razvrščen po abecedi, vendar šele od 'navadnih' ljudi dalje, pa še to ločeno za moške in ločeno za ženske, nemalokrat pa celo ločeno po poklicih, pa še tu je včasih treba med njimi delati razliko po imenitnosti. Konkretno: člani v župniji Tržič so razvrščeni takole: župnik, kaplani, kurat, sodnik, vitez, davkar, sodni pristav v pokoju, šolski ravnatelj, učitelj, strojar, trgovci, mesarji, krčmarji, gospe, gospodične, čevljarji, kovači, rudokopi, strojarji, mizarji, žagarji, vozniki, gozdarji, konjski kovač, brivec, mrliški oglednik, zidar, cestar, kolar, pismonoša, kočijaž, delavec, organist, rudarski paznik, ključavničar, cerkovnik, dacar, pisar, mojstri, delavci, kmet, posestniki, fantje, gospodinje in na koncu dekleta, vsega 261 naročnikov.

Iz zaporedja torej lahko marsikje razberemo še dodatno informacijo, ki pove, kako je bila neka oseba uvrščena na družbeni lestvici. Pri tržiškem zaporedju je opazno, da je eden od strojarjev omenjen pri samem vrhu, ostali pa precej za njim, razlika je tudi med gospodičnami in dekleti, kmečki posestniki, naj bodo še tako imenitni, so nanizani za zadnjim meščanom ali tržanom in še bi se našlo zanimivosti. V tem in prejšnjem odstavku me je močno zaneslo od naslovne teme. Hotel sem samo povedati, da je za omenjeni spisek težko reči, da je zares razvrščen po abecedi. Če bi torej v nekem večjem kraju želeli najti nek določen priimek, bi morali prebrati kar vse priimke. To pa pomeni, da bi morali v primeru, da ne vemo v katerem kraju je živela iskana oseba ali pa niti ne vemo, če je živela v teh krajih, prebrati cel seznam članov. Ta pa obsega prek 100 drobno tiskanih strani A4 formata.

Tega pa zlepa ne bo kdo počel. Potrebne bi bile ure in ure, uspeh pa vprašljiv.

To je tipična situacija, kjer računalnik pride na svoj račun. Ker pa ta še ne zna sam brati različnih pisav, mu jih moramo pač vtipkati. Seveda je vtipkavanje neprimerno zamudnejše od prebiranja. Tega za lastne potrebe zagotovo ne bo počel nihče. Vendar pa so v računalniški obliki zbrani in shranjeni podatki poceni ali skoraj zastoj, mnogokrat ali kadarkoli razpoložljivi za hitro pregledovanje mnogim. Če bi težko našli tistega, ki bi iskani priimek iskal na klasičen način v koledarju (če ga ima), pa bi zlahka našli nemalo takih, ki bi tak spisek želeli pregledovati računalniško. Imeli bi ga namreč doma, na svojem računalniku.

Ves ta uvod je služil sporočilu, da sem se tega dela poskusno lotil. Vzel sem spisek članov v koledarju za leto 1900. Zaradi lastnih interesov sem iz celega

spiska izbral dekanijo Cerknica in župnijo Tržič v Kranjski dekaniji. Prepisal sem zapise za 1251 članov. To je nekaj manj kot 1.5% vseh. Za prepisovanje sem porabil nekaj manj kot en šiht, dvakrat po dobre tri ure. Tipkam z dvema prstoma, torej nisem med hitrimi tipkarji. Z mojim tempom bi torej za prepis celotnega spiska rabil vsaj en mesec, lahko pa tudi dva. Zame preveč, morda pa ni preveč, če si delo razdelimo in na koncu zapise združimo. Že vnaprej predlagam, da se delo opravi zastoj in je rezultat zastoj na razpolago komurkoli. Če je kdo pripravljen sodelovati, naj si kar izbere svojo faro. Preden pa se loti dela, naj se prepriča, če se ni morda istega dela lotil že kdo drug.

Omenjeni projekt terja kar nekaj dolgočasnega vnašanja. Zato pa toliko raje pomislimo na vse tisto, kar je že v številnih računalniških datotekah. Tu pa za ljudi ni veliko dela, morali se bomo samo organizirati, obsežna premetavanja, združevanja, preurejanja in kar je še takega bo računalnik opravil takorekoč mimogrede.

O tem pa v naslednjem nadaljevanju.

SLOVENSKI ARHIVI NA INTERNETU

Tomaž Pisanski

V Pokrajinskem arhivu Maribor so pred kratkim začeli postavljati na internetu za rodoslovce zelo zanimivo predstavitev arhivov v Sloveniji. Že začetek je obetaven in upamo lahko, da bo informacij kmalu še več in bodo še popolnejše. Upati moramo, da se bodo predstavitvi priključili še drugi arhivi in po svoje dopolnjevali domiselno zasnovo. Jasno je, da niti posameznik niti ena sama organizacija ne zmoreta tako hitro polniti elektronski prostor z informacijami, kakor lahko to stori celotna mreža usposobljenih strokovnjakov. Po drugi strani pa je vsakomur jasno, da je za takšno novo kvaliteto v komuniciranju in strukturiranju informacij potrebna močna finančna spodbuda.

Če ne želimo preseči tem, ki zanimajo rodoslovce, se raje omejimo na prikaz arhivov na internetu, ki nosi naslov SLOVENE ARCHIVES. Vsakdo, ki ima dostop do WWW lahko najde omenejno predstavitev na naslovu:

<http://www.pokarh-mb.si/home.html>

Naslova v resnici ne potrebujemo, če imamo potrebno programsko opremo, znamo popotovati po hipertekstovnem omrežju WWW in poznamo pot do katerekoli od "znanih" strani v Sloveniji. Npr., na Insitutu Jožef Stefan registrirajo vse nove strežnike in večje spremembe na obstoječih strežnikih. Zato je mogoče tam najti med avgustovskimi novostmi tudi povezavo na Slovene Archives. Nejkakrat kliknemo z miško in že smo na iskani strani univerzalnega svetovenga hiperteksta. Tudi mi smo poskrbeli, da lahko popotnik, ki naleti na našo genealoško-heraldično predstavitev najde pot do predstavitve slovenskih arhivov.

Takoj moramo opozoriti preveč navdušenega popotnika po internetu, da na svoji poti ne bo našel vsega kar si obeta. Še zdaleč ne! Zagotovo pa bo našel začetke Ariadne vrvice, ki mu bo pomagala na poti arhivskih labirintov.

Oglejmo si torej nekaj za nas najpomembnejših podatkov:

- 1 Seznam arhivov, naslov, telefonske številke, odgovorne osebe, časi, ko je možen ogled arhivskih virov itd. Nekateri arhivi so predstavljeni bolj

podrobno, pri drugih je le skopa informacija. Ta del predstavitve je zagotovo najpomembnejši, predvsem za vse rodoslovce izven Slovenije, ki jih zanimajo podatki v zvezi s Slovenijo, saj tako najdejo smer za prvi korak na poti svojih raziskav.

Zajete so naslednje inštitucije: Arhiv republike Slovenije, Zgodovinski arhiv Celje, Pokrajinski arhiv Koper, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Pokrajinski arhiv Maribor, Pokrajinski arhiv Nova Gorica, Zgodovinski arhiv Ptuj, Nadškofijski arhiv Ljubljana, Škofijski arhiv Maribor pri pokrajinskem arhivu Maribor, Škofijski arhiv Koper, Arhivi redovnih skupnosti, Zgodovinski arhiv in muzej univerze v Ljubljani, Arhiv slovenske radio televizije, Slovenski filmski arhiv pri arhivu republike Slovenije, Mednarodni inštitut arhivskih znanosti ter Arhivsko društvo Slovenije.

- 2 Posamezni strokovni prispevki o delu in arhivskih zbirkah. To je pomeben filter, ki tudi nam, laikom, omogoča filtrirati predstavljeno informacijo in izbirati za naše potrebe primerni arhiv.
- 3 Seznam družinskih virov. Za posamezne znane osebe in družine je prikazano, kje moramo iskati gradivo o njih. Seznama sta nastala na podlagi tekoče raziskave, ki jo vodi dr. Peter Pavel Klasinc, izhodiščni rezultati pa so objavljeni na internetu. Oba seznama: seznam oseb in seznam družin utegneta biti še posebej zanimiva za rodoslovce doma in v svetu. Celotna predstavitev je namreč v angleščini in je tako dostopna mednarodni zainteresirani javnosti.

V biltenu nameravamo v prihodnjih številkah prikazati sezname osebnih in rodbinskih fondov in nekaj najnujnejših podatkov o njih, v upanju, da bo bralec med njimi našel take priimke, ki ga zanimajo in o njih poiskal dodatne podatke na internetu ali kje drugje in se tako šele v drugi fazi laže odloči za obisk v izbranem arhivu.

(Novi elektronski naslov: Tomaz.Pisanski@mat.uni-lj.si)

POL TISOČLETJA STARI KOČEVARSKI IN KOSTELSKI URBARJI

(Ljubljana, 16.5.1995; predavanje z diapozitivni)
prof. Stanislav Južnič

Urbarji so osnovni vir za preučevanje rodovnikov nas navadnih zemljanov tlačanskega porekla pred 18. stoletjem. Milko Kos je leta 1939 popisal 95 urbarjev s področja dežel, poseljenih s Slovenci pred letom 1500. Med njimi je na str. XXI popisal tudi urbar urada (Kočevska) Reka iz leta 1498. Vendar njegov popis ni popoln, saj med drugim manjka kostelski urbar iz leta 1494.

Urbarje so navadno pisali v treh izvodih. Enega je dobil graščak, druga dva pa višji veji oblasti. Kljub temu se je pogosto zgodilo, da so se do današnjih dni vsi izvodi urbarja izgubili skozi stoletja.

Urbar je za rodoslovca manj popoln podatek od matičnih knjig. Praviloma ne popisuje žensk razen vdov, pa tudi njihovih imen praviloma ne omenja. Tako seveda ne moremo zasledovati prednikov po ženski liniji, razen v kolikor je mož prišel za zeta. Imen žensk še celo ne poznamo. Poleg tega nam je starost obdavčenih tlačanov znana le približno, najverjetneje v razponu med dvajsetimi in petdesetimi leti. Osebe, ki si v urbarjih različnih let sledijo v isti vasi pa lahko le z omejeno gotovostjo proglasimo za sinove, vnuke ali pravnuke. Tu velja upoštevati previdnost, ki jo gospod Hawlina večkrat omenja v našem biltenu.

Za zgodovinarja urbar pogosto ponuja več informacij od matičnih knjig. Slednje praviloma vsebujejo le delež kmetije, ki so jo obdelovali. Urbar pa ima zapisane tudi dajatve, morebitno obrt itd. Ta informacija odtehta dejstvo, da ne poznamo imena tlačanove žene, krstih botrov itd. Raziskovanja gospoda Hudalesa iz Velenja kažejo, da se je polovica žensk v 18. stoletju imenovala Marija, v uporabi pa je bilo le še kakih 10 drugih ženskih imen v posameznem kraju.

Tu naj bo konec splošnega uvoda v današnje srečanje, ki ga je organizator sicer bržkone postavil nekoliko širše. V nadaljevanju si bomo raje ogledali konkreten primer zasledovanaj posameznega rodu skozi urbarje. Postavili se bomo na mejo

med gospodstvoma Kostel in Kočevje, zato bomo uporabljali urbarje obeh gospodstev. Ogledovali si bomo urbarje urada (Kočevska) Reka v gospodstvu Kočevje in urbarje gospodstva Kostel, ki na jugu meji nanj.

Na Florjančičevem 251 let starem zemljevidu je bil relief dobro narisane, medtem ko je med zapisi vasi prenekatera napaka, med njimi GrosAlbl namesto Banja Loke v Kostelu. Posebno pozorno si oglejmo vasi Morava, Muha Vas, Škrilj in Ograja na kočevski strani in Laze ter "GrosAlbl" v Kostelu. Te bodo namreč osnovna prizorišča naše zgodbe.

Naše popotovanje v Kočevsko preteklost začnimo z ogledom naslovnice urbarja za leto 1498 urada Kočevska Reka, ki je obsegal tudi Osilnico in pozneje hrvaško Čerovo. Ob njem je bil naknadno vezan še sočasno nastali urbar za Žumberk, ki je tedaj pripadal Kranjski. Morda je oba dokumenta pisala ista roka. Urbarja za ostala dva urada Kočevskega gospodstva iz leta 1498 sta izgubljena, čeprav sta bila verjetno po tedanji šegi zapisana v treh izvodih.

Ohranjeni urbar je bil zapisan nemško v gotski kurzivi. Številke so rimske s posebno oznako za 1/2, ki je podobna stiliziranemu znaku za seštevanje.

V nadaljevanju si oglejmo še dajatve leta 1498 v županstvu Kočevska Reka za urad enakega imena. Tod so bili očitno doma kar veseli ljudje, saj je imela fara Kočevska Reka, kot vidimo, kar 14 krčem (Leitgeb). Vsaka je plačevala po 30 soldov (ss), letnih dajetev, skupno 3 1/2 funtov denaričev (tl, po 120 ss). Sold je v tem času vseboval 0.309 g srebra (Kos, 1991, 165 in 167). Tako je bila letna obdavčitev krčme okoli 10g srebra. To so bili seveda zlati časi za gostilničarje.

Tlačani urada (Kočevska) Reka so bili dolžni z vsake cele kmetije prevažati les na grad Fridrihštajn in po ukazu uradnika na gradu oddelati po en dan ročne tlake s prevozom lesa. Dolžni so bili tudi pripeljati po 24 vozov vina. Za nameček so morali vsako leto za graščino ujeti v gozdu po 5 polhov (pillich=Bilch, Simonič, 1939, 74-75). Mislimo si lahko, da je bila slovita kočevska polharija tod doma že vsaj pol tisočletja.

Sedaj se bomo lotili jedra našega nocojšnjega večera in sledili rodovinam izpred pol tisočletja. Za nocoj smo si izbrali rodovino Witani. O drugih rodovinah se lahko, na vašo željo, pogovorimo pozneje.

HAMERAW (MORAVA, 6 KMETIJ)

Med vasmi urada Kočevska reka si najprej oglejmo Moravo. Kočevarji so vas imenovali Hameraw, Kostelci pa Omrava. Leta 1498 je že imela 6 kmetij, ki jih je obdržala tudi pozneje. Med naseljenci na polovičnih kmetijah prepoznamo nekatere rodovine, ki so se ohranile do danes:

1498	1564 in (1568)	1574
Jacob Suppan	Jacob Supan na celi hubi	Tschne (župan)
Mathe	Peter, sin Jacoba	sin Mertha Plesche Lannzova vdova in dediči
Nickl Noyman	Jacl Thomas Tscherne	vdova Petrovega sina, dediči
Juris Wittani	Juris Witnie (Jurl Witine)	Witine
Caspar Scholaz Symon	Paul Simon Luqs, Mathejev sin Lencz	Tscherne Lux, Lennzczov sin
Mert Osterlin Pett(er)	Leinhardt Thomas Schwai, Jacob Nicl	sin Leonhardta Schwaiger, Nicl Plesche
Michel (cela huba)	Urban Schuester (tudi Paul Hueter)	Huetter
Clement Gregor	Mathe, sin Mihaela Hanss Wuttnie, Lucas Lipe (Blas Witine)	sin Matheja Wittine, Lippe

RAZPRAVA O PRIIMKIH V MORAVI V 16. stoletju:

Leta 1498 v Moravi popisani tlačani so imeli v vsem uradu Kočevska reka najmanj priimkov, pravzaprav samo 4 od dvanajstih. Domnevamo, da se je pridevek "Župan" nanašal na funkcijo in ne na priimek.

Izmed štirih priimkov, ki so nam v Moravi znani pred pol tisočletja so se dve generaciji pozneje obdržali le še Wutine. Med osebami brez priimka se je

verjetno obdržala še družina župana Jakoba, morda pa tudi katera druga, ki je sredi 16. stoletja dobila tudi priimek. Nasledniki, bržkone vnuki Jurija Witanija iz leta 1498, so imeli leta 1564 poleg izhodiščne še del sosednje kmetije, ki so jo delili z Lipeti.

Domnevamo, da so se tlačani iz Morave v prvi polovici 16. stoletja naselili v novoustanovljeno vas z eno celo kmetijo Ograja (Sucheraidt) 3 km proti jugovzhodu.

SUCHERAIDT (OGRAJA), ustanovljena v prvi polovici 16. stoletja:

V Ograji je bil leta 1564 in 1568 naseljen Miclau Wutina. V urbarju za leto 1574 je bil zapisan le njegov priimek. Njegova sosedna na drugi polovici kmetije sta bila leta 1564 in 1568 Jacl in Paul Huetter, leta 1574 pa že Jacobov (Jacoben, bržkone Jaclov) sin in Huetter brez vpisanega imena.

1564	1568	1574
Miclau Witnie	Miclau Wittine	Wittine
Jacl in Paul Huetter	isti	Huetter in sin Jacoba

Življenje v Ograji ni bilo veliko slabše kot v Moravi, kjer je podnebje precej ostro in sadje slabo uspeva. Tako so imeli preseljenci iz Morave v Ograjo tam enako velike polovice kmetij in sicer po poldrugi oral njiv in po poldrugi oral senožeti. Oral je 0,59 ha, tako da imeli manj kot hektar njiv in prav toliko travnikov. Denarne dajatve so bile v Ograji nekaj manjše: leta 1564 21 kr 1 den, torej za 5 kr 2 den manj kot v Moravi. Leta 1568 in 1574 so v Ograji plačevali po 24 šilingov letno od polovične kmetije, kar je za 6 šilingov manj kot istočasno v Moravi. Zato pa so morali tlačani v Ograji opraviti več tlake za graščino in sicer po tri dni na leto, v Moravi pa le en dan. Leta 1574 so tako v Moravi, kot v Ograji plačevali še po 3 krajcarje za vino, morali pa so odpeljati tudi po 10 tovorov lesa na grad Fridrihštajn vsako leto od vsake cele kmetije.

Morda pa so Ograjo naselili Butine iz 2km vzhodnejšega Zdihova oziroma iz 4km vzhodnejše Muhe vasi. Zdihovo in Muha vas sta spadali pod spodnji kočevski urad, tako da ne poznamo tamkajšnjih naseljencev iz leta 1498. Vemo pa, da so 7 let prej, leta 1491, Turki obe vasi požgali obenem s samim mestom Kočevje.

FLIEGENDORFF (MUHA VAS), leta 1564:

Če ne gre za pomoto pisarja pri zapisu tlačana Andre Vidmaritscha (Vidmariča), se je Andre Witine priselil na njegovo polovično kmetijo v Muhi vasi (Fliegendorff) med leti 1564-1568. Do spremembe je namreč prišlo ravno med obema urbarjema, ki sta nam na razpolago.

FLIEGENDORFF (MUHA VAS), leta 1568:

Drugi naseljenci v Muhi vasi leta 1564, 1568 in 1574

1564	1568	1574
Simon Mlner Andre Vidmaritsch	Simon Andre Witine	Leonhardt Mlner Peter Wittene Mathe Gump Ambros Mlner Gori Sterbenz in Ambros Mlner
Gasper Sterbenz	Gasper	isti
Mathe Wurczer, Hans Knesspler	isti	isti

OBER SCHRILL(ZDIHOVO), leta 1564:

V Zdihovem (Oberschgrill) je bil leta 1564 in 1568 naseljen Gregor Witine. Leta 1574 sta ga nasledila domnevna sinova Ambross in Anndre Witine. V Zdihovem in Muha vasi so imeli po pol orala manj kot na polovičnih kmetijah v Moravi in Ograji. V Zdihovem so plačevali prav toliko davka kot v Ograji, le da so imeli samo po 2 dni tlake. V Muhi vasi so plačevali manj: 17 kr 3 den leta 1564 in 20 šilingov leta 1568 in 1574 ter le po en dan tlake letno od polovične kmetije. Leta 1570 je imel Anndre Witine iz Zdihovega v zakupu tudi mlin v Vimolu na gospodstvu Kostel, bržkone pri poznejšem Gorenjem Potoku ali Jasterniku, ki se izliva v Kolpo pred Žago. Zaradi tega zapisa v kostelskem urbarju domnevamo, da je Anndrejev domnevni oče Gregor umrl ravno leta 1569 in je leta 1570 že prepustil kmetijo v Moravi sinovoma.

**OBER SCHRILL(ZDIHOVO), leta 1568
(na istem posnetku z Muho vasjo):**

Tlačani v Zdihovem leta 1564, 1568 in 1574

1564	1568	1574
Andre Vidmaritsch Gregor Witnie	isti Gregor Witine	Gasper Ambross, Andre Witine
Urban	Urban	Thomas Huetter

Tako so Witine (Butine) leta 1564, 1568 in 1574 naseljevali južni del Kočevske v vaseh: Morava (2 osebi, ena tudi leta 1498), Ograja (1), Zdihovo (2) in Muha Vas, kamor se je Witine priselil med leti 1565-1567. Te vasi leže v pasu dolgem manj kot 5 km ob kostelski meji. Tlačani z nekoliko drugačnim priimkom Wittinger so bili zapisani v Travniku (2), ki leži 20 km proti severovzhodu (Wolsegger, 1890, 167, 176 in 1891, 16).

17.2.1614 je bil Butina (Putina) z imenom Blaž prvič zapisan v graščinski listini kot podložnik Kostela. Tako so se Butine v Kostel priselili ali priženili med leti 1570-1614. V urbarju gospodstva Kostel iz prve polovice 16. stoletja, ki je bil pozneje napačno datiran 1603, v resnici pa je kakih 70 let starejši, namreč Butin še ni bilo ne v Lazah, ne v Banja Loki. Opazimo pa, da je bila večina tlačanov, posebno v manjši vasi Laze, tedaj še brez priimkov.

V kostelskem urbarju za leto 1570, pa se v Vimolu pod Banja Loko, kot smo že povedali, omenja tlačan Anndre Witine (Butina) iz Zdihova kot mlinar.

V kostelskem urbarju za leto 1681 so bili naseljenci s poslovanjeno obliko priimka Butine popisani tudi v Lazah in v Banja Loki. Leta 1657 jih najdemo tudi v Moravičkih dragah, leta 1670 pa v Čučku in Delnicah (Burić, 1979, 75). Seveda ne vemo zagotovo, iz katere izmed kočevarskih vasi ob kostelski meji so se selili na jug.

Leta 1705 so Butine po stoletju naselitve v Kostelu že tako napredovali, da uradne listine že navajajo Pavla ter dva Gergorja Butina, starejšega in mlajšega, domnevno očeta in sina, kot neke vrste poslance vasi Laze.

V istem dokumentu je bil v nadaljevanju zapisan tudi Jure Butina, vendar iz zapisa ni gotovo, katero vas je predstavljal on. Pri tem vemo, da sta Jure in Georg enaka imena. Georgi Butine pa so bili v tistem času naseljeni kar v štirih kostelskih vaseh: Kužlju, Lazah, Banja Loki in Matvozu, kot preberemo v krstni knjigi iz let 1702-1719.

Deset let pozneje je bil domnevno eden obeh že omenjenih Georgov Butina iz Lazov zapisan tudi kot cerkveni ključar pri Fari. Kostelski župnik Retl ga je omenil med svojimi pritožbami čez kostelskega graščaka barona Androcho.

Pred koncem si oglejmo še Rectificirane dominikalne akte gospodstva Kostel z začetka druge polovice 18. stoletja. Podatke, ki so na voljo v teh dokumentih, je mogoče primerjati in dopolniti s podatki v matičnih knjigah.

Prvi dokument iz leta 1753 kaže vdovo Jerneja Butine ter Andreja Butino in Pavla Butino iz Lazov ali iz sosednjega Kužlja z njihovimi dajatvami graščini. Iz višine denarnih dajatev je razvidno relativno premoženjsko stanje tlačanov. Vdova Jerneja Butine je bila, kaže, precej siromašna. Med Butinami je imel le Pavel Butina dajatve tudi v naravi in sicer: oves, kokoši in predivo.

Pet let pozneje najdemo pod št.7 zapisanega le Jerneja Butino iz Lazov, domnevno sina Jernejeve vdove. Takšno sklepanje, češ da je sin nasledil očeta z enakim imenom, je pri konstrukciji rodovnika iz urbaraja pogosto edino upravičeno, tu pa se seveda opiramo še na enake podatke v matičnih knjigah.

Ostali Butine s kmetije v Lazah so v tem dokumentu skriti v frazi "und mit Inte" (resen). Dajatve so podobne kot pri drugih Kuželjih in različne od pet let starejšega zapisa. Tu je bilo treba namreč, poleg kontribucije, davkov in desetine, plačevati tudi naslednje dajatve v naravi: proso, oves, malo pravdo (prašič z ovco, kokoš, petelin, jajca, predivo, les) ter vino, pšenica in še dodatna tlaka v denarju.

Leta 1758 najdemo pod št. 99 Andreja Butino, domnevo istega kot pet let prej. Zvemo, da je bil mlinar v Lazah. Plačeval je sorazmerno majhno desetino. O mlinu preberemo tudi nekaj podrobnosti. Domnevamo, da je bil mlin na tamkajšnjem potoku in ne na Kolpi, kar je seveda edina možnost glede na naravne danosti kraja.

Leta 1753 najdemo drugo vejo Butin v Kostelu in sicer v Banja Loki. Tu najdemo Janeza Butino (Guttino!) in Gregorja Butino. Iz napačnega zapisa priimka v obliki Guttina gotovo lahko sklepamo, da so sicer profesionalni pisarji zagrešili prenekatero nepazljivost. Marsikatero ime so napisali pač tako, kot se je zdelo primerno njihovem v nemščini izvežbanemu ušesu.

Za razliko od Kuželjcev so Banjci dajali tudi veliko dajatev v naravi: tlako, proso, les za kurjavo in jajca. Gregor je bil približno dvakrat premožnejši od svojega sorodnika Janeza Butine.

Pet let pozneje leta 1758 najdemo pod št. 42 zapisanega le Janeza Butino, ki je skupaj z drugimi kmetoval na kmetiji Kovač v Banja Loki. Gregor ni bil zapisan, saj je kmetoval na kmetiji Frisig, kjer je bil kot nosilec vpisan Juri Papež.

Tako smo pokazali, kako lahko s prebiranjem urbarjev zasledujemo določeno tlačansko družino. Podobnih družin, ki so naseljevale obe strani kočevsko-kostelske meje, je še več, npr. Ostermani ali Špiletiči.

Za konec še nekaj splošnih zanimivosti o številu prednikov in sorodstvu med njimi, ki jih je omenil g. Hawlina v zadnjem biltenu. Število naših prednikov seveda eksponentno narašča z novimi preteklimi generacijami. Iz legende o "iznajdbi" šaha nam je znano, da pri takšnem naraščanju število kmalu preseže vsako razumno mejo. Ker je Slovenija razmeroma zaprt prostor, katerega prebivalstvo je reda velikosti milijon, smo nedvomno vsi v sorodu vsaj v 20 kolenu.

$$\ln 2(10^6) = 20$$

Poleg te ugotovitve je, bolj za šalo kot za res, zanimiva še druga. Lahko si mislimo, da je imel Julij Cezar težo okoli 60 kg. Ker v ljudeh prevladuje ogljik 12C, pomeni 60 kg okoli 5 Avogadrovih števil atomov, to je:

$$3 \times 10^{27} \text{ atomov}$$

Ti atomi so se seveda v 2.000 letih že povsem enakomerno porazdelili po biosferi, ki je kolobar s polmerom 6.400 km in debelino okoli 100 m na površini Zemlje. To je reda velikosti 1.014 kg. Okoli 1.010 ljudi predstavlja nad

1.011 kg, torej okoli 0,1% celotne biosfere. Tako na ljudi odpade okoli 1.024 Cezarjevih atomov. Vsak posamezni živeči človek pa danes vsebuje okoli 1.013 atomov Julija Cezarja. Torej si nismo le v sorodu, temveč vsebujemo tudi bolj ali manj enake atome.

Literatura:

- Burić Anton, Povijesna antroponimija Čorskog Kotara u Hrvatskoj. Čoranska prezimena kroz povijest, Rijeka 1979, 2: dopolnjena izdaja Rijeka 1983
- Čestrin Ferdo, Mitninske knjige 16. in 17. stoletja na Slovenskem, SAZU, Ljubljana 1972
- Hudales Jože, Nomen est omen, Zbornik 1994/95, Celje
- Kos Dušan, Urbarji za Belo krajino in Žumberk, SAZU, Ljubljana 1991
- Kos Milko, Srednjeveški urbarji za Slovenijo, Akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1939. V uvodu našteva 95 srednjeveških urbarjev slovenskih dežel pred letom 1500, med njimi na str. XXI tudi urbar urada (Kočevska) Reka iz leta 1498. Vendar kostelskega urbarja iz leta 1494 ni omenil!
- Obergföll Josef, Die Gottscheer Familiennamen, Festgabe zur Feier des 10ja^{hr}. Bestandes des k.k.Staatsgymnasiums zu Gottschee am 28. Oktober 1882
- Simonič Ivan, Migracije na Kočevskem v luči priimkov, Srbski etnografski zbornik, Ljubljana 1934, str. 106 – Zgodovina kočevskega ozemlja, Kočevski zbornik, Ljubljana 1939, str. 45-130
- Zgodovina kočevskega ozemlja od naselitve do leta 1941. V zborniku Kočevsko, Kočevje 1956
- Wolsegger Peter, dr.prof., Das Urbarium der Herrschaft Gottschee vom Jahre 1574, MMK III (1890) str. 140-183 in IV (1891) str. 13-45. Urbar kočevske grofije 15.3.1574, prevod Wolseggerjeve nemške transkribcije s povzetkom, na 69 straneh

RAZISKOVANJE IZVORA RODBINE BUTINA

Vasja Butina

Rod Butin iz Kostela lahko sledimo po matičnih knjigah zelo natančno do leta 1757, ko so v požaru zgorele vse starejše matične knjige, razen krstne knjige župnika Janeza Jakoba Rthela iz let 1702-1719. Iz dosedaj pregledanih zapisov v matičnih knjigah in urbarja iz tega obdobja¹ je razvidno, da so sedanji rodovi Butin potomci Butin, ki so bili okoli leta 1757 naseljeni v naslednjih kostelskih vaseh²:

- Laze	hišna št.6	Andreas	Butina	#553 3
- Banja loka	hišna št.1	Junanz	Butina ⁴	#65
- Banja loka	hišna št.2	Georg	Butina	#66
- Krkovo	hišna št.1	Andre	Butina	#926
- Kuželj	hišna št.7	Jakobs	Butina	#555

Priimek Butina je v tem obdobju in kasneje zapisan na različne načine (Buttina, Buthina, Bouthina – slovensko, hrvaško in Wutina, Wuttina, – nemško) vendar je s primerjavo med različnimi viri in zapisi o isti osebi nedvomno razvidno, da gre za isti priimek, ki so ga pisarji zapisovali različno oz. napačno (Čuttina, Puttina).

S pomočjo krstne knjige župnika Janeza Jakoba Rthela iz let 1702-1719 in urbarja iz leta 1681 lahko z dokajšnjo gotovostjo ugotovimo starejše prednike in delno njihove sorodstvene vezi, pri čemer je vedno manj podatkov o ženskah, ki jih razen vdov v urbarje niso vpisovali.

Leta 1681 so Butine (pisano nemško Wuttina) prebivali v najmanj naslednjih kostelskih vaseh:

- Laze	Georgis	Butina	#748
- Banja loka	Stephan	Butina	#775
- Suhor	Anthon	Butina	#824

Naslednji še starejši zapisi o Butinah pričajo, da so Butine okoli leta 1600 prebivali v naslednjih vaseh⁵:

- Laze	Blassis	Butina (Puttina)	#57
- Moravice	Jakob	Butina	#718
- Moravice	Peter	Butina	#821

V kostelskih graščinskih dokumentih z začetka 17.st.^o se dvakrat omenja **Blaiss(is) Putina** #57, verjetno Butina, ki je živel v **Lazah** (pismo Hansa in Wilhelma Langenmantla nadvojvodi Maksimiljanu 1.2.1614 in poročilo-pismo o graščini Kostel 28.6.1619). Omenjeno je, da je imel posebne pravice in je bil verjetno oskrbnik graščinske zemlje v tem delu Kostela. Glede na to, da v napačno datiranem urbarju 1603 leta, v resnici pa iz okoli 1530⁷ ni navedenih Butin ne v Lazah ne v Banja loki, domnevamo, da so se Butine priselili ali priženili v letih 1540-1614, ko se omenjajo v pismih.

V istem času so se Butine naselili tudi v **Gorski Kotar**, in sicer jih zasledimo po priimkih. Leta 1657 je Juraj Szili, "kapetan dvoranski in vicedom žumberački", uslužbenec Petra Zrinskega, s komisijo urejeval meje okoli Moravic v Gorskem Kotarju. Meje so mu pokazali najstarejši krajan, med njimi tudi dva Butina, **Jakov(b)** #718 in **Peter** #821, takrat stara 90 oz. 85. Butine so se verjetno preselili na hrvaško stran okoli leta 1590 in kasneje zaradi neugodnih razmer v Kostelu, na posesti kneza Jurija Zrinskega. S seboj so gotovo imeli tudi svoje družine in živali, ter so opravljali podobno delo kot prej v Kostelu. Knez je doseljevanje kostelskih Uskokov in kmetov spodbujal z osvobajanjem raznih dolžnosti, predvsem tlake, s čimer je želel pridobiti nove naseljence v svoje kraje, ki so jih močno izpraznila turška ropanja.

Povezave "hrvaških" Butin s kostelskimi, kot že rečeno, še niso raziskane.

Po likvidacijskem izvlečku graščine Kostel iz leta 1681 (urbarju) so živeli tedaj v vasi V(C)ereuk (verjetno Laze) celo trije Butine in sicer na kmetiji, ki je nosila tudi njihovo ime – Klapše⁹ – Butina in Schunen (čevljar):

- Gregor Butina st. #748 (verjetno tudi župan vasi),
- Gregor Butina ml. #564 (verjetno sin) in
- Paulis Butina #63.

Bili so trije izmed šestih tlačanov na kmetiji Skupaj so dajali 12 kupljenikov ovsa, 8 kupljenikov prosa, 30 jajc, 50 povosmov prediva in v gotovini 39 kr. ter 12 gld. posebnih dajatev, zaradi nedavnega upora proti graščaku Langenmantlu s Kostela.

Oče Gregor je bil verjetno župan v Lazah. Njegov sin Gregor #564 se omenja v sporu med župnijo Kostel in graščino Kostel, oz. v pritožbah župnika Janeza Jakoba Rthela nad graščakom baronom Johanom Michaelom Androcha in njegovim sinom baronom Francom (!) Ignacom. Župnik pritožbi zapisani 1715 ali 1716 ali 1717 navaja, da je baron z vojaki oviral ključarje farne cerkve pri Fari ob popravilu cerkvenih zidov. Med ključarji je naveden tudi Gregor Butina

iz Laz. Stari baron je pozval ključarja Butino pred sodnika v Ljubljano, mladi baron pa je cerkvene ključarje poklical pod orožje k vojakom. Georg Butina je devet dni s tremi pomočniki vseeno popravil farno cerkev. Kljub sodni odločitvi v prid župnišču, so se spori z graščaki Androche nadaljevali tudi kasneje.

Tako je Franc Adam Androcha 26. julija 1734 poslal uradno pritožbo s popisom tlačanov v Kostelu, katerih desetino naj bi cerkev protipravno odtegnila graščini¹⁰. Med tlačani je napisan tudi **Anton Butina** #830 iz Laz, verjetno sin Georgis Butine ml. #564 ali njegovega domnevnega brata Jois Butine #550. Domnevamo lahko, da je **Stephan Butina** #775, ki ga tudi omenja likvidacijski izvleček graščine Kostel iz leta 1681, in je kmetoval na kmetiji Junan Sdraioviz, v **Banja loki** potomec Witin ali Wittin (Butine po nemški varianti izvora) iz ene od z njimi naseljenih vasi (Morava, Ograja, Zdihovo ali Muhova vas), ali pa se je naselil iz Laz kot sin tamkajšnjih Butin. Njegov sodobnik je bil Valvasor, kar pomeni da imamo v njegovi "Slavi..." podrobno opisano takratno življenje tudi v Kostelu. Tega leta je dolgoval graščini 53 gld., 16 kr. in 18 den. letnih dajatev v denarju. Imel je najmanj dva otroka, Georgisa #525, ki je prebival na kmetiji "Frissig", kasneje Banja loka 2 in Paulisa #63, ki je prebival na kmetiji "Kovatsch", kasneje Banja loka 1¹¹.

Tu se prekine zapis Butina oz. Wutina. Starejši ohranjeni urbar za Kostel iz leta 1570 ne omenja Butin (Wuttin), pač pa se pojavi zapis Wit(t)ine, **Anndre Wittine** #55, ki je imel v zakupu mlin v Vimolu oz. na Srednjem potoku. Isti Anndre se kot kmet omenja v sosednjem kočevskem gospostvu v urbarju za leto 1574 v Zdihovem, na sami meji s kostelskim gospostvom.

Priimek Butina in njegove izvedenke se do 2. sv. vojne pojavlja samo na območju Kočevske. V "Začasnem slovarju slovenskih priimkov", SAZU, Ljubljana, 1974 sta od vseh tu omenjenih priimkov navedena samo dva:

- Butina v okraju (srezu) Kočevje po popisu – ljudskem štetju 1941 leta in
- Wittine v okraju (srezu) Kočevje po popisu – ljudskem štetju 1941 leta in Črnomelj po popisu – ljudskem štetju 1931 leta.

Glede na zgodovino teh krajev sta o izvoru rodbine Butina možni naslednji razlagi:

1. priimek Wittini in podobni (Wittine, Wittene, Wittinger, Witine, Witnie, Wuttinie in še kasneje Wittani) so predhodna oblika za Wut(t)ina, Butina je nemškega izvora;
2. priimek Wut(t)ina, Butina je uskoškega izvora.

DOMNEVA O NEMŠKEM IZVORU BUTIN

V kolikor sledimo domnevi o nemškem izvoru rodbine Butina in oblikovanju priimka po kraju od koder so jih preselili grofje Ortenburžani na Kočevsko – Bitnje, potem lahko sledimo rodovini še okoli 80 let. Freisinski škofje so leta 1002 prejeli v dar od nemškega kralja Henrika II "predikum Strasista", ozemlje okoli sedanjih vasi Stražišče, Bitnje, in na severu med Lipnico in Savo, t.i. Besniško ozemlje.

Obsežno Loško gospostvo freisinskih škofov, kamor je spadalo tudi ozemlje okoli sedanje vasi Bitnje, je potrebovalo veliko več delovne sile, ki so jo lastniki našli v svojih severnih pokrajinah na Koroškem in Tirolskem. Obenem z uvajanjem "hubnega" sistema, ki je zamenjal "pridvorno" gospodarjenje so pričeli z načrtno kolonizacijo celega Sorškega polja in nato po prejemu v dar, tudi ozemlje okoli sedanjih vasi **Bitnje** in **Žabnica**. Zasnovali so nove, nemške vasi, med njimi tudi vas z imenom Veitingen (Feuchting), ali **Bitnje (Bitine)** po slovensko.

Ta del loškega gospostva so si lastili tudi sosednji fevdalci (od 12 st.), **Ortenburžani**. Sčasoma so se globoko zajedli na besniško in stražiško ozemlje, kjer so si celo postavili **grad Stražišče (Wartenberg)**, kot utrjeno upravno središče. Med njimi in freisinskimi škofi je prihajalo do stalnih sporov, pogosto tudi krvavih, glede tega ozemlja. Friderik II. Ortenburški se je 2. junija 1263 spravil s freisinskim škofom Konradom II. glede dela mejnih poseti okoli Stražišča in Bitenj. Listina o tem je bila pisana v Loki¹². Po njej je ozemlje pripadalo freisinskim škofom, tlačani pa **Frideriku Ortenburškemu**.

Tako domnevamo, da je Friderik II. te tlačane takoj ali pa najkasneje po smrti brata Henrika II.¹³ 1271 leta, preselil na svoja posestva okoli Ribnice, saj sta z bratom že od takrat dalje vse otenburške probleme reševala složno. Od tu naprej sklepamo, da je svoje podložnike, ki so mu ostali brez zemlje preselil na leta 1247 prejeta gospostvo na sedanjem Kočevskem, ki je bilo do tedaj zelo redko naseljeno. Dodatno potrjuje to domnevo, da se tudi o Nemški vasi že leta 1291 bere, da je naselbina obstajala pod imenom **Bavarska vas (Paiersdorf)**¹⁴, torej 30-40 let pred veliko kolonizacijo Kočevske¹⁵ z germanskimi naseljenci.

Med preseljenimi tlačani iz Bitenj na Kočevsko so bili, po tej domnevi, tudi predniki Butin. V novih krajih se jih je prijelo ime po kraju od koder so prišli, in ki so ga različno izgovarjali in zato tudi zapisali Wittani, Wittine, Witine, Witini, Witinger. Kasneje, ko se je del rodbine naselil na Kostelu s pretežno slovenskim prebivalstvom tudi Wuttina in po slovensko Buttina, Buthina ter

Butina, kot je ostalo v navadi do današnjih dni.

Nemški zgodovinar prof. J. Obergföll navaja, da je "Witinger, Wittine in Wittina različno zapisano isto ime, in da po Schrerju ime izhaja iz kraja **Bitine** (nemško Feuchting) na zgornjem Kranjskem.

Karl Julius Schröer v citiranem delu¹⁶ piše: ..."Wittine 1560 v Suhorju. Wittine, ime v Mosel-u 1770. Mosche 1870. Kraj Feuchting se imenuje po slovensko **Bitine**, od koder naj bi izviral ime. Valvasor omenja kraj kot polnemški, toda Weifsendels – pravilno in glasno – nemški"; II 110.

V obdobju okoli leta 1570 je verjetno prišlo do delitve rodovine Butina na dva dela:

- "**nemškega**"¹⁷, ki so ga ohranili v okolju pretežno nemško govorečega in kasneje tudi nacionalno¹⁸ nemško opredeljenega prebivalstva, kjer je rodovina verjetno obdržala prvotno obliko priimka Wit(t)ani oz. Wit(t)ine; njihovi potomci so se kot drugi zavedni Nemci na Kočevskem, leta 1942 skupinsko izselili v "Rajh" in
- "**slovenskega**", ki je prešel na sosednjo kostelsko gospostvo s pretežno slovensko govorečim in kasneje tudi nacionalno slovensko opredeljenim prebivalstvom, ter je sčasoma spremenil priimek v Wut(t)ina oz. Butina.

Po dostopnih urbarjih za severni del kočevskega gospostva iz let 1564 in 1568 so omenjeni Wittine in njim podobni priimki okoli leta 1560 v naslednjih vaseh:

- Morava	Jurij	Butina	Witnie	#53
- Morava	Hans	Butina	Wuttnie	#908
- Morava	Blas	Butina	Witnie	#912
- Ograja	Miclau	Butina	Witnie	#909
- Muha vas	Andre	Butina	Witnie	#910
- Zdihovo	Gregor	Butina	Witnie	#911

Priimka Butina, Wuttina ne zasledimo v najstarejšem znanem urbarju za Kostel iz leta 1494, pač pa v urbarju za urad (Kočevska) Reka iz leta 1498¹⁹, zopet v podobni obliki **Jurij Wittani #776 v Moravi**. To je trenutno tudi najstarejši znan zapis, ki se lahko nanaša na rodbino Butina in je nastal pred 500 leti:

Jurij Wittani

DOMNEVA O USKOŠKEM IZVORU BUTIN

Uskoki so bili hrvaški in srbski prebivalci, ki so v 15., 16. in 17. st. bežali pred Turki ali iz krajev pod turško oblastjo, in so "prešli", "uskočili" na ozemlje Avstrije in Beneške republike. Pojavljajo se v območju dinarskega gorstva, od Reke do Kotora. Večinoma so nadaljevali borbo proti Turkom ali samostojno ali v sestavi vojaških oz. polvojaških enot Avstrije in Beneške republike.

Uskoki so se naselili v Kostelu leta 1531, ko je cesar (nadvojvoda) Ferdinand I. dovolil "uskočiti" skupini 1.000 Uskokov iz Cetinske krajine v Dalmaciji. Naselili so jih na južni del Kostela, verjetno tudi v sedanje Laze. Ta skupina Uskokov naj bi prišla iz Cetinske krajine v Dalmaciji, kjer na severovzhodni strani planine Biokovo²⁰ obstaja vas Butina. Pod Biokovim je potekala meja med Hrvaško in Bosno, malo vzhodno je dolina Neretve, do koder je segala takratna turška država. Verjetno je, da so tamkajšnji prebivalci bežali pred Turki proti severu, vse do Kostela in Kočevske. Na tej poti je del Butin ostajal, tako da najdemo precej strnjene poselitve Butin v okolici Slunja, Bihača in Karlovca. Vsa tri mesta so bila takrat pomembne utrdbe proti Turkom. Po tej domnevi naj bi bili med Uskoki tudi Butine.

Če sledimo uskoškemu izvoru rodbine Butina, je okoli ali celo pred 1531 letom (uskočitev na kostelsko) prav tako prišlo do delitve rodbine na dva dela:

- "slovenskega", ki je prešel na sosednjo kostelsko, s pretežno slovensko govorečim in kasneje tudi nacionalno slovensko opredeljenim prebivalstvom in
- "hrvaškega", ki je pred uskočitvijo na kostelsko ostal na hrvaški strani Kolpe, ali pa se je po uskočitvi preselil nazaj na Hrvaško.

Že omenjani Blasiss Putina #57, verjetno Blaž Butina v kostelskih graščinskih dokumentih iz začetka 17. st. iz vasi Laze nad Kužljem, bi lahko bil potomec (vnuk, pravnuk) Butine, ki je uskočil v Kostel s skupino Uskokov leta 1531. Od tu naprej se obe domnevi o izvoru rodbine Butina združita.

KAKO NAPREJ!

Na teh spoznanjih se je raziskovanje izvora rodbine Butina avtorju ustavilo. Katera od obeh domnev je pravilna? Izvira rodbina iz Bitenj na Gorenjskem ali iz vasi Butina na planini Biokovo! Lahko se pojavi še kakšna nova domneva. Nekaj jih je že zapisanih, kot naprimer ta, da so bili Butine italjanski trgovci (butega), ki naj bi prišli v Kostel ob velikih sečnjah tisinnega gozda za potrebe italjanskih ladjarjev. Recimo, da se potrdi domneva o izvoru rodbine Butina iz vasi Bitnje. Takoj se pojavi vprašanje ali so bili priseljenci res Bavarci²¹ ali so bili Slovani, ki so jih v okolici samostana Innichen²² v Pustriški dolini na Tirolskem, takratnih freisinsških posestih, pokristjanili in "ponemčili". V takšno razmišljanje nas usmerja dejstvo, da je bil samostan ustanovljen leta 770 z izrecnim namenom, da razširja krščanstvo med Slovenci. In če so Butine uskoškega porekla, so res prišli iz vasi Butina, in če so, ali so slovanskega porekla, ali so potomci Ilirov ali spet kaj drugega.

Namen tega sestavka je dvojen. Spodbuditi podobne raziskave rodovnikarjev in kaj bolje - zgodovinarjev ter prispevati k odkrivanju dela naše zgodovine. In drugo, z morebitnim sporočenim podatkom, razmišljanjem, usmeritvijo bralca, najti pravo ali celo novo smer raziskovanja.

- 1 Večino podatkov iz starejših matičnih knjig, urbarjev in iz ostalih virov je avtorju posredoval Stanislav Južnič - Staško, Fara 2.
- 2 Na hrvaški strani Kolpe so živeli Butine v več vaseh. Tudi za njih domnevamo, da so imeli iste skupne prednike. Njihova sorodstvena razmerja niso podrobneje raziskana.
- 3 Številka pod katero vodi osebo avtor v svoji računalniški genealoški zbirki.
- 4 Povdarjeni so neposredni predniki (tudi domnevni) avtorja.
- 5 Možno je, da so prebivali Butine tudi v drugih kostelskih in obkolpskih vaseh, saj iz tistega obdobja ni veliko ohranjenega pisanega materiala.
- 6 AS, Vicedom arhiv, šk.75 II-5.
- 7 Domneva Stanislav Južnič-Staško.
- 8 Vir: Strohal, 1993 str. 88 in 171
- 9 Priimki Klapše, Frissig in Butina se pojavijo v Kostelu po 1531 - leto edine skupinske priselitve Uskokov v Kostel, v vaseh Laze in Banja loka. To pomeni, da so lahko uskoškega porekla. Povzeto po Stanislav Južnič - Staško: "Kostel", zapiski, Fara, 1994.

- 10 AS lit. c VII 1/3 Župnija Kostel str. 195.
- 11 Od tedaj so obe kmetiji naseljevali njuni potomci, Banja loko 1 do 1901 leta, ko so jo prodali Kajfežem in Banja loko 2 do prodaje Račkim okoli leta 1928.
- 12 Anton Skubic: "Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine", Buenos Aires, 1976, str.274; kot vir navaja v opombah št 36 na str.582: Tangl, XXXVI, 21.
- 13 Po bratovi smrti 1271 leta je vsa ortenburška posest prešla na Friderika II.
- 14 Tako se imenuje ta vas v neki listini z dne 15. junij 125(9)1. Isto ime nosi v ribniškem urbarju iz leta 1573 in še leta 1604 (Anton Skubic: "Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine", Buenos Aires, 1976, str.253, 286 in 312; v opombah št. 58 in 59 - pomotoma je vpisano 95 na strani 583, je kot vir napisan Czring: Das Land Grz und Gradisca, Wien 1873, 308 in Tangl, XXXVI, 101 ter opombi št. 97 na str. 584: Schumi, U.u.R. II, 142). Pri tem se pojavlja več letnic in trditvev, da je vas s Bavarci naselil že Turjačan. V kolikor je prava letnica 1291 in ne 1251 je to napačno sklepanje, bolj verjetno je to bil Ortenburžan, ki je sem preselil kmete iz okolice Bilenj, ki so mu ostali brez zemlje po razsodbi v sporu s freisinskimimi škofi 1263 leta.
- 15 Domnevo potrjuje opis Anton Skubic: "Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine", Buenos Aires, 1976, str.286.
- 16 Str. 233.
- 17 Besedo "nemaškega" moramo v tistem času vzeti zelo pogojno, saj je velika verjetnost, da so bili ti nemaški priseljenci slovanskega porekla, ki pa so jih, ali njihove prednike pokristjanili in "ponemčili" v okolici samostana v Innichenu v Pustriški dolini na Tirolskem, ki je bil že leta 770 ustanovljen za ta namen.
- 18 Pogled na "nacionalno" v takratnih časih ni bil enak sedanjemu, ki se je oblikoval šele v 19. st. Prebivalstvo je delilo svojo skupno usodo in se v dolgih stoletjih praviloma zlilo v večinsko v svojem okolju (glede navad, običajev, govora, pisanja priimkov...) - v pretežno slovenskem staroselskem okolju v slovensko in obratno. Strnjene poselitve z germanskimi priseljenci so ohranile svojo izvorno poreklo vse do današnjih dni, oz. na Kočevskem do leta 1941/2, ko so se izselili v takratni Rajh.
- 19 Lastniki gospostva so bili Habsburžani, najemnik pa domnevno že Thurni (Južnič Stanislav - Staško: "Pol tisočletja stari kočevarski urbarji", predavanje z diapozitivni, Kočevje, Knjižnica, 20 marec 1995).
- 20 Na poti od Makarske na planino Biokovo, po vrhu planine do vasi Vrgorac in nato proti Pločam (prej Kardeljevo).
- 21 Markomani, Bavarci, so germansko pleme, ki je že leta 165 prestopilo Donavo v rimsko državo in prodrlo do Akvileje/Ogleja, nato se je moralo umakniti nazaj na Češko. Vrnili so se ponovno v 6. st. in 788 leta prešli v frankovsko državo Karla Velikega.
- 22 Tudi Silian ali SantCandido (na levem bregu Drave nekaj deset km od izvira Zilje).

PRIIMEK, FAMILY NAME, FAMILIENNAME – VI. del

Rasto Švajgar

Dosedanji prispevki so bili namenjeni pripravi dokazovanja, da so na širšem slovensko govorečem ozemlju nekaj stoletij nazaj – od Retijskih planin, Visokih Tur do Blatnega jezera ter Furlanije, Trsta in Istre – v rabi priimkov prihajale spremembe tudi zaradi potujčevanja. Predvsem želim opozoriti obdelovalce rodovništva z elektronskimi spominskimi pripomočki, da se rodovniška veriga lahko pretrga že zaradi drugačne začetne črke, npr. Kobal – Cobau, Kozina – Cosini.

Tak primer je tržaško področje. Tam so do konca prve svetovne vojne pod avstroogrskim cesarstvom živeli pretežno slovensko govoreči prebivalci, med njimi pa tudi Italijani in Furlani. Moj oče je hodil v šolo v Gorici in je že takrat uporabljal vse štiri jezike. To ozemlje so po avstroogrskem vojaškem porazu z mirovno pogodbo dobili Italijani in zaradi težav s slovenščino zamenjali ali popačili priimke, predvsem zaradi nujnosti izgovorjave. Za večje kraje so že prej uporabljali svoj način izgovorjave, npr. Trst – Tergeste, čeprav to staro ime pomeni trs, trstiko = bambus, ki raste v močvirskih Miljah. Že sama beseda s štirimi soglasniki ni latinskega izvora, temveč keltsko-ilirska. Prav tako Gorica, kjer gorica – tako kot ob Dravi vzhodno od Maribora – označuje griček z vinsko trto. Sedaj pa uporabljajo besedo Gorizzia in niti ne vedo, kaj to v našem jeziku pomeni.

V roko sem vzel najnovejši telefonski imenik Trsta in navajam nekaj iz še živega potujčevanja pred 75-letji:

Aleš – Alessi, Alesio, Allesch
 Ambrižič – Ambrosi, Ambrosiano, Ambrosino
 Andrejašič – Andreassi, Andreassich
 Arčon – Arcion, Arcon, Arcioni
 Batič – Batic, Batich, Baticich
 Bavčar – Baucar
 Bizjak – Bisiacchi
 Blaž – Blasi

Brišček – Briscek, Briscik, Brissi, Brischi
 Kocijančič – Cocianchich, Cociani
 Kolarič – Colarich
 Koršič – Corsi
 Košuta – Cossutta
 Kovač – Cova

Takih primerov je na tisoče in jih na tem mestu ni mogoče podrobno navajati. Tisti priimki, ki jih je v italijanski pisavi lažje napisati in izgovoriti pa so ostali, npr.:

Ban – Ban, Berce – Berce, Bertok – Bertok, Birska – Birska, Budin – Budin,
 Cibic – Cibic itd.

Nekaterim so "popravili" le po eno črko, npr.:

Bartol – Bartoli	Banko – Banco	Belič – Belich
Božič – Bosich	Bras – Brass	Bunc – Bunz
Čižman – Cissman	Čok – Cok	Čerin – Cerini
Černe – cerne	Crnica – Cernizza	Čermič – Cernic, Cernich
Kmet – Chmet	Kozlovič – Coslovi	

Popolnoma nerazpoznavne pa so spremembe priimkov z uporabo pojmov, t.j. preimenovanje slovenskega pojma z italijanskim: Dolinar – Bassin, Hribar – De Monte, Vodopivec – Bevilacqua.

Če bi to področje temeljiteje obdelal primorski ali tržaški član društva, bi iz te teme nastala cela knjižica naših še živih pričevanj.

PISANJE DRUŽINSKE KRONIKE

Peter Hawlina

Že v prejšnji številki Dreves je izšel članek z enakim naslovom, pripravil ga je Vasja Butina. Pojem družinske kronike, zgodovine, štorije pa je bil vsaj mimogrede in na kratko omenjen tudi v drugih številkah.

S temle prispevkom ponovno načentam to tematiko zlasti zaradi tega, ker naj bi jo na našem naslednjem srečanju obravnavali kot osrednjo temo.

Lahko bi nama kdo oponesel, Butini in meni, češ, kaj pa vidva vesta o pisanju družinskih kronik, sta morda vsaj eno napisala sama!

Jaz je nisem, kolikor vem, je tudi Butina še ni. Sva pa oba na tem že nekaj naredila. In s tem področjem je enako kot z vsemi ostalimi, ki zadevajo rodoslovje: domače strokovne literature ni, zato so lahko tudi nekoliko začetniška in laična razmišljanja dobrodošla.

Pisanje družinske kronike ni niti nekaj novega niti neznanega. Lahko bi rekli, da je razpoložljivih nekaj dodatnih možnosti, če uporabljamo računalnik. Nekateri rodoslovni programi (tudi Brother's Keeper) znajo iz osnovne datoteke izdelati nekakšno poročilo. Imena, priimke, datume, kraje, sorodstvena razmerja, opombe, opise in druge sestavine znajo opremiti z nekaterimi standardnimi dodatnimi besedami in vezniki, tako da vse skupaj dobi nakakšno pripovedno obliko. Vse skupaj je pregledno strukturirano in opremljeno z osnovno sintakso. Iz malo večje rodovniške datoteke lahko brez velikega truda dobimo celo knjigo sistematično urejenih izpisov, vse skupaj pa je po želji opremljeno še z indeksom in kazalom. Dodamo lahko na različne načine oblikovane prikaze rodovnikov prednikov ali potomcev.

Taka družinska kronika ima sicer to prednost, da je iz vnesenih podatkov naredi računalnik sam, njena slaba stran pa je enoličnost in zato kot končni izdelek ni kaj prida zanimiva. Iz moje zbirke podatkov, bi program BK5 za enega od skrajnih prednikov spisal skoraj 50 strani (A4 formata) besedila o sedemnajstih generacijah njegovih potomcev. Temu na koncu doda še 18 strani kazala z imeni oseb in stranjo, kjer je omenjena. Primer, ki ga navajamo je razmeroma preprost, obstojajo namreč posebni programi, s katerimi nastajajo še obsežnejše računalniško izdelane družinske kronike.

Tule za ilustracijo prikazujemo dve različici takega izpisa, ki je nastal s pomočjo v slovenščino prevedenega programa Brother's Keeper. Za ilustracijo sem izbral tri generacije železnikarskih Plavcev, ker o njih poizvedujemo tudi v rubriki RAST. Primer pa ni najbolj ilustrativen, ker so uporabljeni zelo pomanjkljivi podatki, z eno samo opombo. Prva različica, v originalnem meniju jo izberemo pod Register report, izgleda takole:

1. Marko Plavc roj. ok.1540, Železniki, umrl _____.

Otroci:

2. i Gašper roj. ok.1570.

ii Gabriel Plavc roj. ok.1580, Železniki, umrl 11 Jan 1641, Mainz. Drago Dolenc iz Železnikov trdi, da je bil Gabriel Markov sin, dokazov še ni

Druga generacija

2. Gašper Plavc roj. ok.1570, Železniki, umrl _____.

Otroci:

3. i Jurij roj. _____ 1595.

ii Karel Anton Plavc roj. ok.1600, _____, umrl _____.

4. iii Gregor roj. ok.1605.

Tretja generacija

3. Jurij Plavc roj. _____ 1595, Železniki, poročen ok.1620, v _____, Jera Varl, roj. ok.1600, _____, umrla _____, Jurij umrl _____ 1645, _____.

Otroci:

i Janez Peter Plavc roj. 29 Jun 1629, Železniki, poročen _____ 1660, v _____, Uršula Mazoll, roj. _____ 1638, _____, (starši: Štefan Mazoll in Helena Papler) umrla _____, Janez umrl _____.

4. Gregor Plavc roj. ok.1605, _____, umrl _____.

Otroci:

i Matija Plavc roj. 18 Feb 1633, Železniki.

Druga je krajša, imenuje se zamaknjeno poročilo (Indented report):

Marko Plavc roj. ok. 1540, Železniki, umrl _____.

1. Gašper Plavc roj. ok. 1570, Železniki, umrl _____.

A. Jurij Plavc roj. _____ 1595, Železniki, poročen ok. 1620, v _____, Jera Varl, roj. ok. 1600, _____, umrla _____, Jurij umrl _____ 1645, _____.

1. Janez Peter Plavc roj. 29 Jun 1629, Železniki, poročen _____ 1660, v _____, Uršula Mazoll, roj. _____ 1638, _____, (starši: Štefan Mazoll in Helena Papler) umrla _____, Janez umrl _____.

B. Karel Anton Plavc roj. ok. 1600, _____, umrl _____.

C. Gregor Plavc roj. ok. 1605, _____, umrl _____.

1. Matija Plavc roj. 18 Feb 1633, Železniki.

II. Gabriel Plavc roj. ok. 1580, Železniki, umrl 11 Jan 1641, Mainz. Drago Dolenc iz Železnikov trdi, da je bil Gabriel Markov sin, dokazov še ni

Ta dva primera nista skrajni domet računalniško sestavljenih opisnih rodovnikov. Za ta namen ponuja trg številne druge izdelke. Ti posebni programi so navadno sposobni uporabiti podatke v QEDCOM obliki.

Omenili smo, da družinske kronike niso nič novega. V tej številki iz prispevka o nemški rodoslovni centrali izvemo o tisočih takih primerov. Razmeroma nov in za nas Slovence bolj redek primer iz te zvrsti je Kronika Kogojevih, ki je letos izšla pri Založništvu Jutro v Ljubljani in založbi Branko iz Nove Gorice, avtor pa je Emil Kogoj Manfreda.

Delo zasluži, da ga na kratko predstavimo. Avtor začne z uvodom, ki ga je vredno citirati v celoti:

"Zakaj sem se poglobil v preteklost!

Želel sem podrobneje spoznati, kar se je dogajalo v zvezi z mojim rodом, hkrati pa me je k temu gnala podzavestna potreba.

Dosti je ljudi, ki nikoli niso začutili potrebe po razkrivanju tistega, kar je v tok dogodkov vključevalo njihove prednike, o marsikom bi utegnili reči, da mu ni mar, kaj se je dogajalo v življenju ljudi, katerih potomec je in od katerih je prevzel del genetske in kulturne dediščine. So pa tudi takšni kot jaz, pri katerih se v določenem življenjskem obdobju pojavi želja po gotovosti, nekakšna nuja, ki ga sili k temu, da bi se oprjel nečesa v globini svoje notranjosti, med tem pa tudi potreba po razkritju lastnega izvora. V mojem primeru pa je spodbudo za iskanje pripisati dejstvu, da sem bil prisiljen zaradi zgodovinsko-političnih razlogov še kot otrok skupaj s starši zapustiti domače kraje, ki so mi za vedno ostali v spominu.

Podzavestna želja, da bi nadomestil izgubljeni čas, me je silila, da se ponovno povežem z vsem, kar je združeno z mojim izvorom, in pobrskam po preteklosti, da bi se dvignil nad osebne spomine in skušal izvedeti čim več o svojih koreninah.

To potovanje nazaj v čas mi je narekovala ljubezen do svoje matere, ki je bila Kogojeva po stranski veji Suštarjevih. Po navdihu tistega, kar se mi je vtisnilo v spomin iz njenega pripovedovanja, sem se lotil iskanja po arhivih in poslušal pričevanja, da sem obnovil in dopolnil, kar sem bil izvedel od nje.

V tem delu obravnavani dogodki niso tako pomembni kot tisti, o katerih govori klasična zgodovina, temveč so manjšega pomena, saj zadevajo preproste ljudi, kmetovalce in obrtnike, ki so živeli podrejeno in na obrobju svetovnega dogajanja. Arhivske podatke o njih je najti v župnijskih matičnih knjigah, ki so se skozi stoletja polnile z neodločljivimi zabeležbami o človekovem obstoju, kakršne so njegovo rojstvo, življenje in smrt. In prav na podlagi teh zapisov nam je omogočeno poseči v družinsko preteklost.

Ko sem iskal po župnijskih arhivih in matičnih uradih posamezne kamenčke za mozaik svojega rodovnika, sem ugotovil, da iz našega rodu izhaja tudi znani slovenski glasbenik Marij Kogoj.

Kot sklep k temu delu o svojem rodu želim pripomniti, da vsakdo od nas zapusti sled svojega obstoja, manj opazno preprosti ljudje, pomembnejšo redki posamezniki, ki so se odlikovali s pogumom, zavzetostjo, predanostjo in ustvarjanjem lepote.

Spoznal sem truda polno življenje svojih rojakov. Z občutki hvaležnosti občudujem ponos, ki jim je dajal moč, da so ohranili svojo narodno pripadnost, kljub zgodovinskim in družbenim preobratom.

Emil Kogoj Manfreda"

Tako pravi avtor v uvodu in nadaljuje s širšim in ožjim prikazom in opisom krajev, kjer so živeli njegovi predniki, opiše prebivalstvo, dejavnosti, način življenja, navade in običaje. Opiše vire, ki jih je pri raziskavah uporabljal in preide na prikaz rodovnika v glavni in dveh stranskih vejah, ki ga na koncu knjige poda za deset generacij še v pregledni grafični obliki. V zadnjem poglavju Ada Klinkon doda še pregled del najbolj znanega predstavnika družine – skladatelja Marija Kogoja. Knjiga je bogato ilustrirana, pregledna in lepo oblikovana.

Zanimiv je odstavek, kjer avtor citira reakcijo prebivalstva na uvedbo matičnih knjig:

"V mimo življenje, ki ga je doslej upravičeno užival naš kmet, je vnesel nemir novi načrt za rekrutacijo, ki je leta 1770 začel veljati po vsej monarhiji.

Oštevilčenje hiš v grofijah in vpis vseh družin sta omogočila izbiro vojaških obveznikov, podreditev ljudi novim zakonom in služnostim ter prepoved izhoda iz države brez potnega lista.

Pri takšnem stanju se med kmečkim prebivalstvom porajata nemir in nezadovoljstvo. Zato nam je razumljivo, da je na tisoče mladeničev, ki sovražijo vojaščino in ljubijo svobodo, zapustilo svoje domove in odšlo preko naše meje."

Iz citata je moč sklepati, da nad prebivalstvom pred tem ni bilo kakega pravega pregleda, kar pa je težko verjeti. Istočasno pa je s tem nepriljubljenim ukrepom prišlo do evidenc, ki so nam rodoslovcem danes tako dragocen pripomoček pri raziskavah.

Med značilna 'stranska odkritja', do katerih pride najbrž vsak raziskovalec porekla in zgodovine, zlasti tisti, ki se sam spopada z arhivskimi dokumenti, je drobec iz knjige umrlih za Ročinj iz leta 1787, ki sicer z avtorjevo raziskavo nima nič skupnega, pa se ta upravičeno ni mogel upreti skušnjavi, da ga ne bi objavil med opombami: *"N.N. Romar na poti v Rim, nam nepoznan, ki bi mu prisodili 33 let, nem, odrasel (!), podolgovatega obraza, bled, brez brade, redkih las, majhnih in ožuljenih stopal, oblečen v koroško nošo – takšnega smo našli. Ker se ne na zunaj ne na znotraj ni izkazal kot kristjan, smo ga pokopali zunaj pokopališkega zidu."*

Pri omenjeni knjigi smo se namenoma na kratko zadržali zlasti zaradi nedavnega izida, pa tudi zaradi tega, ker gre za opis preprostega kmečko-obrtniškega rodu, kakršne so v družini družinskih kronik bolj osamljene.

Pri večini kronik, tako tudi pri Kroniki Kogojevih, gre za opis vseh znanih generacij od skrajnega znanega prednika, do danes živečih potomcev, največkrat do kronista ali raziskovalca samega in morda še njegovega potomstva in sorodstva, saj se amaterski kronisti tovrstnega dela navadno lotijo šele v zrelih letih ali kot upokojeenci. Obravnavani so samo moški potomci v vsaki generaciji, konča se z Alojzom, ki nima moških potomcev. Dodani sta dve stranski veji, skladateljeva in avtorjeva.

Neredko pa so take družinske kronike precej bolj razvejane. Začno se z nekim skupnim prednikom, nato pa se skuša v tak razširjen pregled vključiti vse potomce, največkrat moške, ki ohranjajo priimek, pogosto pa tudi ženske. Že prikaz rodbine po enem predstavniku v posamezni generaciji je krepak zalogaj, zato so toliko redkejše tiste, ki gredo bolj v širino.

Bolj poredko pa naletimo na nekakšno obrnjeno kroniko, tako, ki za izhodišče vzame neko sodobno osebo, to je navadno spet avtor ali njegov potomec, in se enakovredno vzpenja prek očeta in matere, dedov, babic in njihovih prednikov, kolikor daleč pač v posameznih preteklih generacijah sežemo.

Ker se uvrščam med tiste, ki obema spoloma pripisujejo enak pomen, sem tudi sam že poskusil zbrano gradivo urediti po tem principu. Nabralo se je že prek 40 strani besedila, v to ne štejem prilog, slik in fotografij, dnevnikov, lastnih življenjepisov, v časopisih in knjigah objavljenih odlomkov in tudi ne različnih rodovniških prikazov. Z vsem tem bi kronika zlahka postala precej zajetnejša.

Prepričan sem, da bi se takih kronik našlo kar lepo število, bolj ali manj dokončanih. Kdaj pa je kronika dokončana? Mislim, da nikoli. Ne samo, da življenje prinaša vedno nove, za kroniko pomembne dogodke, tudi prodiranje v preteklost nima nikoli resničnega konca.

Kljub temu, da sem se o računalnikovih sposobnostih pisanja kronike izrazil skoraj izključno negativno, pa bi spet želel poudariti številne prednosti, ki jih lahko izkoristimo, če se dela lotimo z računalnikom. O samem sestavljanju rodovnika smo že večkrat govorili. Rekli smo tudi, da so imena, datumi, kraji in sorodstvene zveze nepogrešljiv skelet, ogrodje, na katerega šele lahko dodajamo opise oseb in dogodkov. Nekateri govorijo v prisposobi o koreninah, stebelu, vejevju, listju, cvetju in plodovih, spet drugi o okostju, ki ga predstavlja rodovnik in o tkivu, ki ga predstavljajo opisi posameznih oseb. Kronika pa po mojem mnenju lahko vsemu skupaj vdihne nekoliko tistega, čemur bi skoraj lahko rekli duša, vsekakor pa duh. Duh časa, krajev, rodov, generacij.

Po dosedanjem izvajanju bi si že upal grobo definirati obe različici kronik. Ena bi se lahko imenovala kronika potomcev, druga pa kronika prednikov. Prva bi se v svoji skrajnosti lahko začela z Adamom in Evo, če ne celo s stavkom V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo. Druga pa, denimo: Ime mi je Tako Intako, rojen sem bil ...

Povedal sem že, da imam nekaj izkušenj z drugo vrsto, kroniko prednikov. Z vseh strani nabrano gradivo sem razvrstil tako, da so zelo na kratko opisani moji otroci, ravno tako skopo sva omenjena žena in jaz, nekaj več najini starši, še več njihovi predniki. Ko so osnutek prebrali nekateri sorodniki, so zanj pokazali nekaj zanimanja, sicer precej manj, kot bi pričakoval, skoraj vsakdo pa bi rad imel svoj izvod. Ker so izhodiščne osebe otroci neke družine, je celota najbolj zanimiva samo zanje in morda nekoč za njihove otroke in potomce. Za moje brate in sestre je zanimiv samo tisti del, ki opisuje naše starše in njihove prednike, za sorodnike moje žene pa samo njeni predniki. Stvar se še bolj zoži pri bratrancih in sestričnah. Zanje je lahko zanimiva samo četrtina celote.

Podobna situacija nastane pri kronikah potomcev. Spet bom navedel primer iz lastne izkušnje. Uporabil bom enega od štirih pradedov. Zanj sem, tako kot za ostale prednike, marljivo vnašal vse informacije o potomcih, ne samo tistih po moških vejah. V petih generacijah se je nabralo prek 300 oseb. Pred dopusti smo se odločili, da poskusimo vse živeče povabiti na srečanje. Poskus je dokaj dobro uspel. Zbralo se je okrog 150 ljudi. Večina se med seboj ni poznala in se še danes ne pozna. Kljub temu pa so skoraj vsi želeli, da se evidenca dopolni in so pri tem vneto sodelovali. Ker je bilo o izhodiščni osebi že zbranih, spisanih, razmnoženih in razdeljenih nekaj strani spominov, so zbrani predlagali, da bi predstavniki štirinajstih vej potomcev te izhodiščne osebe pripravili po nekaj strani besedila, opremili bi ga s prilogami, zlasti s fotografijami, vse to pa razmnožili in razdelili vsakemu zainteresiranemu. Potomci v naslednjih generacijah pa bi po želji to osnovo lahko dopolnjevali za svojo vejo, saj opisi zelo daljnih, stranskih sorodnikov največkrat niso več zanimivi, nemalokrat jih niti ne želimo posredovati komurkoli.

Z opisom obeh situacij sem želel spet malo pohvaliti in priporočiti računalnik. V eni in drugi situaciji je namreč mogoče celoto dokaj preprosto deliti ali krojiti za potrebe posameznih naročnikov. Mojim bratom in sestram lahko od celote izločim tisti del, ki obravnava mojo ženo in njeno sorodstvo, sami pa lahko dodajo, če to želijo, svojo ženo ali moža in njene ali njegove prednike. Lahko bi rekli, da je za moje brate in sestre, tudi če sami niso naredili še nič, pol dela že opravljenega. Prav lahko pa se zgodi, da je nekdo iz njihove družine že tudi opravil podobno delo, če je tudi njegova kronika na računalniku, potem ni potrebno dosti več kot nekaj računalniških operacij, in kronika je prirejena konkretni osebi ali družini.

Lahko bi rekli, da niti ni potrebno stremeti za tem, da delo dokončamo. Najbolj ažurna verzija bi bila vedno shranjena v računalniku, kadar bi se nabralo nekaj sprememb, pa lahko vse skupaj ali samo neke dele izpišemo v željeni obliki.

To tembolj velja, če upoštevamo sodobno tehnologijo, ker lahko na računalniku shranjujemo poleg besedila tudi vse slikovno gradivo, še več, dodamo lahko tudi glas in gibanje. Tej tehnologiji rečemo multimedia.

Če končam: nikogar nisem imel namena učiti, kako se piše družinska kronika. Formule za to ni, in prav je tako. Ravno v različnosti je čar. Treba je samo začeti. Začne pa se najenostavneje tako, da na kos papirja vpišete svoje ime, od tu potegnete dve črti, na koncu ene vpišete očeta, na koncu druge mater. Nato potegnete dve črti od očeta in dve črti od matere, prej ali slej bo nastala družinska kronika. Najbrž boste z njo zadovoljni.

Rodoslovni viri

(S pričujočim prispevkom začenjamo serijo prispevkov, v katerih bodo podrobneje predstavljeni rodoslovni viri. Avtor pričujočega prispevka, Matevž Košir, le leta 1990 diplomiral iz zgodovine in sociologije kulture na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Zaposlen je v Arhivu Republike Slovenije.)

DEŽELNA DESKA ZA KRANJSKO

Matevž Košir

Deželna deska ima svoje začetke v čeških in moravskih deželah. Nanašala se je na deželno stanovsko posest, poenostavljeno bi lahko rekli na plemiško posest. Po vzoru češke deželne deske je bila uvedena s patenti leta 1730 za Štajersko, 1746 za Koroško, 1757 za Kranjsko, 1761 za Gorjsko in Gradiško ter 1772 za Trst¹.

21. aprila 1759 je bil v Ljubljani razglašen in javno objavljen patent o deželni deski. Patent je bil sicer sprejet že 29. oktobra 1757. Deželna deska je bila uvedena za potrjevanje kreditov tako dolžniku kot upniku in naj bi zagotovila varnost pri kreditnih poslih. Vendar ni bila uvedena za vse nepremičnine ampak le za tista gospostva, posesti in imenja zajeta v imenjski knjigi² in hiše v rokah deželanov. V deželno desko so se vpisovale vse listine, kot: pogodbe, testamenti, poročna pisma, darovnice, bremena ipd., ki so se nanašali na to posest. Deželna deska je bila javna. Vsak je lahko zahteval pojasnilo o vsebini posameznega vpisa. Vsi pravni posli z deželnodeskinimi nepremičninami so se morali vnesti v deželno desko. Kar je bilo vpisano v deželno desko, je veljalo za neizpodbitno resnico.

Deželno desko sestavljajo quaterni različnih barv. Quaterne ene barve sestavljajo serije listin, ki se nanašajo na določeno pravno dejanje. Npr.: v rdeče quaterne so se vpisovali dolgovi, v plave kupoprodajne pogodbe in poravnave, v pepelnato barvne testamenti in fidejkomisi, v biserno barvne poročne pogodbe itd. Quaterni so označeni s kombinacijo črk in števil. Vsak quatern je najprej razdeljen na črke od A do Z. V okviru vsake črke je razdeljen na številke.

Kranjsko deželno desko sestavlja 13 različnih barvnih serij, skupaj 27 quaternov. Večino so začeli voditi junija 1759, zadnji vpisi pa so iz konca leta 1832.

K quaternom je bil kasneje izdelan indeks z naslednjimi rubrikami: navedba strani v quaternu (črka in številka) in ime stranke z vsebino ter letom listine, v kateri se omenja. Indeks teče po abecednem seznamu strank. V okviru vsake črke je urejen po barvnih serijah. V okviru vsake črke teče po naslednjem vrstnem redu: najprej plavi quaterni, tem sledijo pepelnati, črni, rdeči, beli, citrónski, rumeni, srebrni, morsko zeleni in biserni³.

Za deželno desko je bila pomembna uvedba glavne knjige. Patent o uvedbi glavnih knjig za deželno desko je na Češkem izšel leta 1794. Ta patent so v pomanjkanju pravnih predpisov uporabljali tudi v drugih avstrijskih deželah. Na Štajerskem so uvedli glavne knjige leta 1810, na Kranjskem pa leta 1833.

Glavna knjiga⁴ je bila sestavljena iz vložkov. Za vsako deželnodeskino posest je bil formiran poseben vložek. Vložek je vseboval lastninski in bremenski list za vsako posamezno posest. V lastninski list se je vpisovalo lastnike posesti v kronološkem redu. Na bremenski list so se vpisovala bremena na to posest. V glavne knjige so se vnašali vpisi na podlagi listin, ki so se od leta 1833 naprej vpisovale v eno samo serijo knjig listin (tako imenovane "Instrumenten Buch")⁵. V glavne knjige so bili vnešeni tudi izvlečki iz listin, ki so bile vpisane v quaterne. Tako so glavne knjige veljale tudi za nazaj za staro deželno desko. Glavna knjiga je omogočala pregled nad lastništvom posamezne posesti. Uvedena je bila prav zaradi potrebe po preglednosti nad lastništvom. K glavnim knjigam so izdelali abecedni seznam deželno deskinih teles. Od leta 1851 pri deželni deski listin niso več prepisovali v knjige listin, ampak so jih hranili v izvirmiku. Tako so vodili serijo listin namesto knjig listin. Zbirko listin so vodili kronološko. Iz serije listin so vpisovali izvlečke v glavne knjige.

Splošni zakon o zemljiški knjigi je bil sprejet leta 1871. 25. marca 1874 je bil na njegovi osnovi sprejet na Kranjskem nov deželni zakon o zemljiški knjigi. Ta zakon je veljal tudi za vodenje deželne deske. Na njegovi osnovi so leta 1878 nastavili pri deželni deski na Kranjskem novo glavno knjigo⁶. V vložke so dodali poleg lastninskega in bremenskega lista še posestni (imovinski) list. Posestni list je vseboval navedbo vseh delov (parcel) zemljiškoknjiznega telesa in pravice, ki so povezane s temi. Številke teh delov so se morale ujemati s številkami v katastru. Glavne knjige niso vodili več po abecednem seznamu

posesti ampak po tekočih številkah nastanka vložkov. Staro glavno knjigo so počasi zaključevali in nepremičnine prepisovali v novo. Nova deželna deska je pravzaprav zemljiška knjiga za posestva, ki so vpisane v deželno desko. K njej so izdelali seznam deželnodeskinih nepremičnin po posameznih katastrskih občinah⁷. Poleg glavnih knjig so še naprej vodili serijo listin, h katerim so uvedli kot prilogo kopije katastrskih načrtov. Deželno desko so prenehali voditi v prvi polovici 30 let tega stoletja po sprejemu novega zakona o zemljiški knjigi leta 1930. Večina vpisov v glavne knjige je zaključenih v letih 1932 in 1933. Podatke so prepisali v odgovarjajoče zemljiške knjige.

Za iskanje podatkov lahko uporabimo indekse kot tudi glavne knjige. Kadar nas zanima, kdo so bili lastniki posameznega gospostva, je najpreprostejša pot, da pogledamo v staro glavno knjigo (pred letom 1878), ki teče po abecednem seznamu gospostev. Tam poleg lastnikov najdemo tudi navedbo listin v quaternih in povezavo s številko v novi glavni knjigi (po letu 1878). Kadar pa nam je znano le ime lastnika, si pomagamo z indeksi. V deželni deski je večina vpisanih lastnikov plemiškega porekla. Za mesta in podložnike je bila v slovenskih deželah v drugi polovici 18. stol. uvedena zemljiška knjiga. Deželna deska za Kranjsko je shranjena v Arhivu Republike Slovenije, za ostale slovenske dežele pa v deželnih arhivih posameznih dežel (npr.: za Štajersko v Gradcu).

Kdor želi v deželni deski poiskati družinske podatke, pa bi mu priporočil, da vzame najprej v roke delo M. Smoletove o graščinah na nekdanjem Kranjskem⁸. Podatke o lastnikih gospostev je v veliki meri črpala iz deželne deske, njihov abecedni seznam pa najdemo v zaključku omenjenega dela. Seveda pa to velja le za Kranjsko.

1 *Prispevek je povzetelek članka: M. Košir, Deželna deska za Kranjsko, Arhivi XVI (1993), št. 1-2, str. 95-98; F. S. Aussez, Landtafel und Grundbuchs Ordnung in Österreich, Wien - Klagenfurt 1847; Haan, Studien über Landtafelwesen, Wien 1866; H. Bartsch, Die Landtafel in ihrer gegenwärtigen Gestalt, Wien 1890; O deželni deski in zemljiški knjigi piše S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, Ljubljana 1961 str. 411-413; E. Mischler - J. Ulbrich, Staatswörterbuch, Wien 1909, geslo "Grundbuch"; O deželni deski na Štajerskem: F. Posch, Die steirische Landtafel, Mitteilungen des steiermärkischen Landesarchivs 1953; O uradu deželne deske v Trstu: P. Dorsi v "Rivista di Diritto Tavolare", zv. II - 1*

- 2 *Imenjska knjiga je bila davčna knjiga za deželno stanovske posesti, ki je bila uvedena v 16. stoletju.*
- 3 *Arhiv Republike Slovenije (AS), Deželna deska (Dd), Index über die Landtäfliche Urkunden in Krain seit dem Jahre 1759 bis inclusive 1832, v treh knjigah: prva od A do Q, druga od H do Q, tretja od R do Z*
- 4 *AS, Dd, Hauptbuch der k.k. Landtafel in Krain*
- 5 *H knjigam listin ("Instrumenten Buch") je bil izdelan abecedni indeks z rubrikami: številka knjige, številka strani in ime stranke. (AS, Dd, Index über Landtäfliche Urkunden in Krain seit dem Jahre 1833 bis inclusive 1850, v dveh knjigah: prva od A do N, druga od N do Z)*
- 6 *AS, Dd, Hauptbuch des k.k. Landesgerichtes Laibach über Landtäfliche Liegenschaften*
- 7 *Seznam teče po abecednem redu katastrskih občin. V okviru posamezne katastrske občine so naslednje rubrike: katastrska številka, seznam parcel, število posestnih listov, številka zemljiškoknjižnega vložka, opombe. (AS, Dd, Landtäfliches Real Register der Katastralgemeiden, v petih knjigah: prva od A do F, druga od G do K, tretja od L do O, četrta od P do SK, peta od SM do Z*
- 8 *Majda Smole, Čraščine na nekdanjem Kranjskem, Ljubljana 1982*

Od zibelí do groba

OD ZIBELI DO GROBA

Župnija Velenje po matičnih knjigah od leta 1790 do 1900

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Piše: **Jože Hudales**

13 Kar mati rodi vse se v prah spremeni...

Te neizpodbitne resnice, ki jo povzemamo po stari pesmi, ki so jo nekdam peli ob bedenju pri mrliču, so se naši predniki iz 19. stoletja mnogo bolj zavedali kot danes. Smrtna kosa je skorajda vsako leto obiskala to ali ono hišo in če je prizanesla eni hiši, se je gotovo oglasila pri sosedu...

Tako ni čudno, da so ljudje tedaj svet in celo vrsto dogodkov okoli sebe lahko videli kot vrsto predsmrtnih znamenj, "cahnov", ki ji je za Velenje in okolico zapisal F. Mlinšek: *"Cahen se javlja tri dni pred smrtjo ali tik pred smrtjo na različne načine: s trkanjem, z odpiranjem vrat, s tem, da se kaj zruši, podre, da se prikaže bela žena, da se dela bela zavesa, da pes tuli (smrt vohal), konj trepeče..."*

Vendar pa po drugi strani podatki iz mrliških knjig velenjske župnije kažejo, da so rojstva v 19. stoletju v glavnem že premagovala smrt. Letna števila pogrebov sicer ršejo grozljive podobe viškov v posameznih letih, ko se je število pogrebov povečalo za trikrat ali celo štirikrat v primerjavi z istočasnimi desetletnimi povprečki. Toda takoj za temi "vrhovi" sledijo globoki padci števila umrlih kot, da bi se narava želela oddolžiti za prehude posege v prebivalstveno tkivo. Tako se je v velenjski okolici godilo npr. leta 1785, pa leta 1807, ko je pustošila epidemija griže. Podobno je bilo tudi od leta 1816 do 1817 v času, ko je povsod po Sloveniji slaba letina močno povečala smrtnost prebivalstva. V kmečki okolici Velenja so vsako od navedenih let pokopali med 6% in 8% celotnega prebivalstva (ocena!). Takoj za njimi pa je(so) sledila leto(a), ko mrtvaški navček pri župni cerkvi sv. Martina (skorajda) ni pel.

V trgu Velenje so najpogosteje bedeli pri mrličih prav leta 1817, ko je umrlo 11 ljudi, kar je več kot trikratno tedanje letno povprečje umrlih in hkrati vsaj

8% celotnega prebivalstva trga. Isto število smrti so v Velenju zabeležili tudi leta 1849 (okrog 5% prebivalstva). Močno se je smrtnost povečala v Velenju in okolici v začetku devedesetih let 19. stoletja, ko so velenjski tržani pokopali od leta 1890 do 1892 kar 39 svojih prebivalcev (tedaj je to predstavljalo 9% celotne trške populacije), v okolici pa je ta "kriza" trajala od 1891 do 1895, ko je umrlo 58 ljudi (blizu 13%).

Ne glede na te "vrhove smrti" pa povprečno število rojenih in umrlih v desetletjih od 1784 do 1899 kaže, da se je v Velenju in njegovi kmečki okolici od konca 18. do začetka 20. stoletja v glavnem rojevalo več ljudi kot pa jih je umrlo, seveda spet z izjemo petdesetih in šestdesetih let, ko je od "normalnih" desetletnih povprečij odstopala tudi število rojenih in poročenih. V obeh desetletjih se je v trgu in okolici Velenja število umrlih približalo ali preseгло število rojenih. Podoben pozitiven trend prevlade rojstev nad smrtjo je zabeležila tudi Marija Makarovič, ki je doslej med slovenskimi raziskovalci obdelala največ matičnih knjig v najdaljših časovnih obdobjih. V župniji Sele na Koroškem je dognala celo, da je bilo število rojenih (po desetletnih povprečjih) večje od števila mrtvih vso dolgo dobo od leta 1692 do 1990, z izjemo prvih dveh desetletij 19. stoletja. Tudi v Črni na Koroškem so bila po njenih podatkih rojstva v vsej dobi od leta 1784 do leta 1940 številnejša od smrti. Toda zanimivo, spet z izjemo prvega desetletja 19. stoletja, ter podobno, vendar še nekoliko bolj izrazito kot v velenjski župniji, v petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih letih 19. stoletja.

Po drugi strani pa tabela števila smrti v velenjski župniji hkrati kaže tendenco nenehnega naraščanja povprečnega letnega števila smrti od četrtega desetletja 19. stoletja dalje. V trgu Velenje je bil trend podoben, in še precej hitrejši kot v okolici. Vendar je ta zelo očiten trend precej manj poveden, ko se zavemo, da je hkrati – zlasti v trgu Velenje – precej naraščalo tudi skupno število prebivalstva. Zato lahko s podatki o smrtnosti na tisoč prebivalcev (ker ustreznih natančnih podatkov ni na voljo sem jih izračunal glede na povprečno število prebivalcev v župniji in ustrezno destelečno povprečje števila rojstev) lahko stopnjo smrtnosti v župniji bolje ocenimo:

Smrtnost na 1.000 prebivalcev v župniji Velenje:

	1882	1842	1869	1880	1890	1900
Velenje	33,3		20,6	15,9	19,5	16,4
okolica	23,1	20,2	24,1	22,9	22,5	22,2

Podatki o smrtnosti v župniji Velenje postanejo s tem tudi mednarodno primerljivi. Prve primerjave nam je oskrbel šoštanjski učitelj Peter Musi, ki je v Šolskem prijatelju za leto 1854 navedel, da je v "navadnih letih, to je, kadar ni kužnih bolezni, v celi krajini ali deželi", na tisoč prebivalcev skoraj 28 umrlih. Potemtakem bi lahko sodili, da je bila Šaleška dolina okolje, kjer je bila visoka smrtnost premagana že konec 18. stoletja. Zlasti še zato, ker isti avtor za čas okrog srede 19. stoletja navaja še druge evropske (ali morda avstrijske!) povprečke, ki kažejo, da v vaseh umre komaj 25 ljudi na 1000 prebivalcev, v "malih mestih" 31, v "srednjih mestih" skoraj 36, "v velicah mestih" pa letno pokopljejo že več kot 41 umrlih na tisoč prebivalcev.

Podatki izračunani iz uradnih statističnih virov za celotno današnje področje republike Slovenije Musija deloma podpirajo: v obdobju od leta 1754 do 1818 je bila povprečna letna smrtnost na 1.000 prebivalcev 35,6%, po tem obdobju pa je ob nespremenjeni rodnosti (nad 30%) smrtnost upadala na povprečje okrog 26 umrlih na leto konec 19. stoletja. Po teh podatkih je bila torej smrtnost v župniji Velenje nizka, celo izjemno nizka, vendar ji gre verjeti, saj imamo tudi za nekatera druga področja Šaleške doline podatke, ki tako smrtnost potrjujejo. Peter Musi je navajal, da je v Šoštanjki fari leta 1854 znašala smrtnost le 17,8%, sam pa sem stopnjo smrtnosti okrog 20% izračunal tudi za kraje Šmartno ob Paki in Čorenje v obdobju od leta 1835 do leta 1900. Tako lahko rečemo, da je smrtnost v Šaleški dolini vsaj v drugi polovici 19. stoletja že bila tako nizka, kot je bila npr. smrtnost v nekdanji Jugoslaviji od leta 1952 do 1959, ko je znašala 21,8%, od tega 11,2% pri moških in 10,6% pri ženskah.

Tako smo doslej opisovali še kar "ugodno" slika umiranja v velenjski župniji od konca 18. do konca 20. stoletja. Življenje v tej majhni župniji je začelo zmagovati nad smrtjo, smrtnost na prebivalcev je bila na "evropskem nivoju" in število prebivalcev je začelo skokovito naraščati. Spominimo se samo, da je po podatkih iz uvodnega poglavja število prebivalcev v kmečki okolici naraslo kar za 50%, v trgu Velenje pa celo za štirikrat. Ali z optimističnim pogledom historičnega demografa: "umrljivost dojenčkov se je v 19. stoletju prepolovila, do danes decimirala, infekcijske bolezni skoraj izginile, pričakovna življenska doba pa dvignila na sedemdeset, skoraj osemdeset let. Je to zasluga medicine! Nikakor! Bolj kot medicina je pri tem v ospredju socialna zgodovina." Vendar o tem prihodnjč.

(se nadaljuje)

Kaj delamo

RAZISKOVANJE POREKLA ARTEL

Tomaž Artel

Letos mineva sedmo leto, odkar sem se začel zanimati za poreklo mojih prednikov.

Ugotavljam, da bi moral to storiti vsaj 20 let prej, ko so še živeli starši. Nekatere podatke bi dobil zlahka, tako pa se je treba včasih krepko potruditi, marsikaj pa je za vedno izgubljeno.

A kaj, ko si star 20 let, imaš druge interese in drugačne poglede na življenje. Ustvariš si družino, potem pridejo otroci in ponavadi se šele v zrelih letih vprašaš, kdo si in od kod izhajaš, kdo so bili tvoji predniki, kako so živeli in še mnogo drugega. Sedaj pri 47. letu starosti, iščem odgovore na vsa ta vprašanja.

Živim v tujini, zato imam bolj poredko možnost obiskovati slovenske arhive. Ponavadi izkoristiva z ženo spomladanski in jesenski dopust v Sloveniji za intenzivnejše raziskovanje po arhivih in na terenu.

V sedmih letih sem uspel dobiti precej podatkov o mojih prednikih, že nekajkrat sem mislil, da sem v vseh smereh raziskovanja prišel do konca, pa se vedno znova pokaže še nova smer, ki obljublja dodatna odkritja.

Dobro se še spominjam, kako sem pred leti začel na občini v Radovljici. Z ženo, ki me pri tem delu zvesto spremlja in podpira, sva si iz krstne knjige izpisala podatke o mojem pradedu Janezu Nepomuku, rojenem 9.4.1856, zakonskem sinu Blaža Artla, mlinarja iz Grabna v vasi Mošnje in matere Mine, rojene Švab, mlinarjeve hčere, kamor se je priženil Blaž v letu 1853.

Takih in podobnih zapisov v latinščini, nemški gotici ali v slovenščini sva v naslednjih letih izpisala še mnogo. Ni šlo vedno gladko od rok, imela sva težave z razumevanjem latinščine in branjem gotice. Nabavila sva si ustrezno

literaturo, latinsko-nemške slovarje, udeležil sem se celo tečaja za branje gotice, ki ga je organiziral filatelistični klub v našem kraju. Zapise v gotici zdaj že kar uspešno prebiram, še vedno pa je ne obvladam popolno.

Pred kakimi tremi, štirimi leti sem ugotovil, da raziskovalnega dela ne bom mogel uspešno nadaljevati samo s prepisovanjem iz matičnih knjig in drugih arhivskih virov. Zavedel sem se, da moram spoznati tudi čas in razmere, ki so določale življenje v času mojih prednikov. Začel sem se oskrbovati z različnimi zgodovinskimi in drugimi knjigami in jih marljivo proučeval. Vsaka uporabljena knjiga me je napotila na vsaj eno naslednjo. Tako se mi je nabrala lepa zbirka potopisov, župnijskih kronik in podobnih knjig, ki opisujejo življenje v naših krajih v različnih obdobjih. Marsikatero delo je redke antikvarične izvedbe. Do njih sem prišel tako, da sem se obrnil na antikvariate na Dunaju, v Gradcu, Celovcu, Zürichu in seveda v Ljubljani. Tako sem prišel tudi do večine kronik iz serije Zgodovina fara ljubljanske škofije, ki je izhajala v prejšnjem stoletju.

Med skrbnim prebiranjem teh zgodovinskih knjižic sem našel tudi zapise dveh prednikov, župnikov Antona in Blaža Artla. Opisan je bil njun kratek življenjepiš in tako sem našel novo „gnezdo“ Artlov v fari Breznica pri Žirovnici. Ta rod je na žalost izumrl, ostali so samo zapisi v knjigah in arhivih. Zanj lahko rečem isto kakor je napisal V. Vodnik: Ne hčere, ne sina po meni ne bo – dovolj je spomina.... (Blaž Artel je sezidal novo cerkev leta 1860 v Selih pri Kamniku).

Podobno odkritje je bilo tisto, do katerega sem prišel, ko sem pred dvema letoma naročil nekaj knjig na Dunaju. Zanimivo je bilo Letno poročilo kranjske gimnazije za šolsko leto 1912/13 in 1913/14. Naročil sem jih predvsem radi članka: Kranjski mestni arhiv avtorja Fr. Komatarja. Prikazan je zgodovinski opis mesta Kranja in 67 prevodov srednjeveških listin za Kranj in okoliške kraje. Ob pregledu te dveh knjižic, mi je takoj na drugi strani ovitka zbudil pozornost spisec letnih poročil kranjske gimnazije od 1863 leta dalje.

Tako sem za leto 1878 našel letno poročilo gimn. profesorja Antona Artla, ki je napisal disertacijo klasičnega učenja jezikov. Med drugim sem dobil zanimive podatke, da je učil naslednje predmete: slovenščino, nemščino in latinščino. Letos pa mi je uspelo dobiti še njegove rojstne podatke.

Zaenkrat še nimam veliko zapisov, ker sem zasledoval samo podatke direktne linije in pri ženskah, ki so se poročile z Artli, izpisal samo njihove starše, če so

bili vpisani v matičnih knjigah. Isto velja za ženske, rojene Artel. Zanje nisem zasledoval potomstva, največkrat sem zabeležil ženina, njegove starše in otroke v tem zakonu.

Priimek Artel je v Sloveniji redek, živečih je 35. Od leta 1609 dalje mi je uspelo izpisati podatke o rojstvu in/ali smrti za 200 oseb z imenom Artel na ozemlju Slovenije. Še vedno pa ne vem izvora tega priimka. Najstarejši zapis (Artl) je verjetno tisti, ki sem ga našel v radovljiškem urbarju iz leta 1576 in ga hrani Arhiv Slovenije – zbirka Imenske knjige. Tam so omenjeni štiri Artli kot podložniki, ki so plačevali Zehend zu Görz (desetino v Gorici pri Radovljici). Bralcem se priporočam za vsakršno informacijo ali namig, ki bi mi lahko pokazal novo smer pri mojem raziskovanju.

Toliko o mojem rodoslovnem delu. Predstavil pa bi še eno svojo dejavnost. Poleg rodoslovja se intenzivno ukvarjam še s filatelijo. Letos mineva dvajseto leto, odkar sem poleg švicarskih znamk začel zbirati še prve slovenske znamke, poznane pod imenom verigarji. Izšle so v začetku leta 1919, dober mesec po razpadu monarhije, za ozemlje Kraljevine SRS. Osnutke je izdelal slovenski slikar, prof. Ivan Vavpotič.

Pri zbiranju teh zanimivih znamk sem se iz leta v leto izpopolnjeval. Oskrbel sem se s strokovno literaturo, navezal stike z domačimi in tujimi filatelisti, dva kolega, zbiralca verigarjev, imam celo na Japonskem.

Poleg verigarjev zbiram še vsa ostala področja, od predfilatelije do današnjih slovenskih znamk.

Z verigarji sem se udeležil številnih razstav in si s tem pridobil kvalifikacijo za razstavljanje na velikih mednarodnih razstavah. V zadnjih treh letih sem verigarje razstavljal na državni razstavi v Škofji Loki, lani sem zastopal Slovenijo na svetovni razstavi v Seulu in letos od 17. – 25. junija sem se udeležil velike filatelistične razstave ob 150 letnici izdaje 'bazelskega golobčka' na razstavi "Basler Taube 95" v Baslu, kjer sem ponovno prikazal naše znamke in tako svetu predstavil Slovenijo in slovensko filatelijo.

Raj delajo

NEMŠKA RODOSLOVNA CENTRALA V LEIPZIGU

Ing. Lojze Kobi

V okviru prizadevanj za širjenje obzorij našega društva skušamo zbirati in v biltenu podajati tiste vire rodoslovnih podatkov in literature, ki so nam na različne načine dosegljivi. Tokratni prispevek sem priredil iz gradiva, ki mi je pred nedavnim izročil naš član in prijatelj, gospod Tomaž Artel iz Švice. Ta prospekt obvešča zainteresirane rodoslovce, predvsem iz nemškega govornega področja, o zbranem gradivu, ki ga ima ta institucija na razpolago, in istočasno daje navodila, kje, kdaj in kako je gradivo dosegljivo. Ob tem pa poziva tudi k zbiranju tovrstnega rodoslovnega gradiva in skuša pridobiti vse, ki se s tem ukvarjajo, da zbrano gradivo posredujejo centrali, kjer ga lahko uporabi vsak raziskovalec in s tem postane splošno koristno.

Iz prikazanega vnovič spoznamo, koliko dela nas še čaka, če bi hoteli narode okrog nas dohajati tudi na tem področju. Šele ko bomo imeli zbranega veliko rodoslovnega gradiva, se bomo mogli tudi mi baviti s pregledi priimkov, njihovih gibanj po zemljepisnih področjih, njihov spreminjanju itd. Tako zbrano gradivo more biti zelo zanimiva podpora in dopolnitev raznim gospodarskim, političnim, sociološkim in drugim študijam splošnega pomena.

Izvleček posredujemo ne le zaradi njegove uporabne vrednosti kot možni vir rodoslovnih podatkov, ampak tudi zato, da si ogledamo rezultat dolgoletnega in vztrajnega delovanja. Ta vzgled, eden od mnogih med zahodnimi narodi, nam dokazuje, da podobna prizadevanja, ki presegajo ljubiteljsko delovanje, izdatno dokazujejo narodovo identiteto in obenem predstavljajo pomembno sestavino boja za obstanek. Res je, da si je v določenem obdobju rezultate tega dela v Nemčiji prisvojila nacistična oblast, kot avtorji sami navajajo, vendar segajo začetki tega dela v povsem idealistično sfero in se po približno 10-letnem

obdobju, med katerim so bili morda tudi zlorabljeni, povrnejo k ideološko neobremenjenim prvobitnim motivom in ciljem. Razpoznavna so tudi hotenja, da bi se ločena prizadevanja v različnih državah poenotila; v tak sistem bi se lahko vključili tudi mi.

Pričujoči povzetek je še ena spodbuda slovenskim ustanovam, ki so bolj od našega društva poklicane, da se vključujejo v tovrstne mednarodne projekte. Nenazadnje se bo zagotovo povečal obisk v vseh arhivih. Povečan obisk bo terjal povečanje in posodabljanje čitalniških kapacitet v arhivih, predvsem pa bo potrebno poskrbeti za zadostno varovanje arhivalij.

V našem biltenu dosledno poudarjamo pomen prenosa arhivalij na elektronske medije. Zavedamo se zahtevnosti tega projekta, zato pa opozarjamo na raziskave, ki so možne na gradivu, ki je že bilo presneto ali pa še čaka na presnemavanje na mikrofilm. Zaradi varovanja originalov bi bilo vsekakor varneje uporabljati kopije na filmih. Te so bile delno izdelane že med okupacijo in prenesene v Leipzig. (Mimogrede: mormonski viri, ki se nanašajo na naše kraje in smo nekatere navedli v enem od preteklih zvezkov "Dreves", izvirajo prav iz gradiva, hranjenega v Leipzig. Istočasno pa naj spomnimo tudi na ugodno okoliščino: v primeru katastrofe, požara, vojnih uničenj, potresov itd., predstavljajo ti odmaknjeni duplikati, ki se sedaj nahajajo na dveh centralnih mestih, varnostne kopije.) Tam je možno dobiti filmske kopije po zmernih cenah in te izdajati čitalcem namesto originalov. Ta način bi potegnil za seboj tudi nekaj večjo potrebo po aparaturah za čitanje filmov, kar pa je gotovo bolje kot poškodovanje arhivskega gradiva ob večji uporabi.

DEUTSCHE ZENTRALSTELLE für GENEALOGIE

Postfachadresse: 04002 Leipzig, Postfach 274

Hausadresse: 04329 Leipzig, Schongauerstr. 1

Telefon (0341) 2 55 55 51, Fax (0341) 2 55 55 55

NAVODILA ZA UPORABNIKE IN INTERESENE

(stanje Januar 1994)

Zgodovinski oris

V Leipzigu je že od leta 1904 do 1954 "Centrala za nemško osebno in družinsko zgodovino" ("Zentralstelle für deutsche Personen- und Familiengeschichte"). Leta 1945 se je večji del gradiva Državnega matičnega urada (Reichssippenamt) znašel na področju sovjetske zasedbene cone. Leta 1967 so bili ti arhivi in druge zbirke razpuščenih združenj preneseni v Leipzig, tam združeni v "Zentralstelle für Genealogie in der DDR" in v stavbi prejšnjega državnega sodišča (Reichsgerichts-Gebäude) zopet dani v javno uporabo. Dne 3.10.1990 je centrala, sedaj kot "Deutsche Zentralstelle für Genealogie" (DZfG), prešla pod pristojnost svobodne Saške države (Sachsen) in je podrejena državnemu ministertvu za notranje zadeve. Nato je bil arhiv preseljen 19.5.1992 na Käthe-Kollwitz-Str. 82 z utemeljitvijo: "... da se zagotovijo primerni pogoji za hranjenje in raziskovalno delo, domače ali tuje, za uradne ali znanstvene potrebe, obenem pa vsebini primerno in ugledno okolje...". Letos poleti se je centrala preselila. Novi naslov in telefonske številke glej zgoraj.

Namen

DZfG ima nalogo zbirati, arhivirati, varovati, razlagati in nuditi inresnetom na vpogled publikacije o osebah in družinah, tudi še nenatisnjene osnutke, kakor tudi podpirati znanstvene raziskave v okviru zgodovinskih, socioloških, demografskih, humanogenetskih, pravnih in drugih vprašanj.

Družinskozgodovinske zbirke prejšnjega rajhovskega rodovnega urada (Reichssippenamt)

Navedene so institucije, ki so zbirale danes dosegljivo rodoslovno gradivo. Leta 1934 so začeli sistematično fotografirati cerkvene matične knjige v vzhodnih provincah: Vzhodna in Zahodna Prusija, Pomorjansko, Poznanj in Šlezija. V nadaljevanju so delo razširili na ostala področja rajha in tedaj nemško naseljena področja v tujini. Pri tem delu so segli za 60 let nazaj, do leta 1874. Novejših podatkov o vzhodnih provincah pri tem uradu nimajo. Zato ne morejo izstavljati potrdil o rojstvih za obdobje med 1875 in 1990. Samo za Nemce izven Nemčije so bile preslikave opravljene delno do leta 1940, na Sedmograškem do 1944.

Nepopolni so tudi podatki iz cerkvenih knjig. Zelo redko obstojajo lomenski registri. Često je tudi čitljivost prizadeta zaradi slabe ohranjenosti knjig. Branje je otežkočeno tudi zaradi ločenega preslikavanja levih in desnih strani iz

originalnih knjig. Za obisk v Leipzigu priporočajo, da se interesent predhodno pisno najavi, da mu rezervirajo delovno mesto in projektor za prikazovanje mikrofilmov.

Seznami arhivov

Leta 1991 je izšel pri založbi Degener & Co., D-91413 Neustadt/Aisch, Postfach 1340, I. del Seznama arhiviranega gradiva v DZfG. (Bestandsverzeichnis der DZfG, Teil I.). Ta obsega cerkvene knjige vzhodnih provinc: Poznanj (Posen), Pomorjansko (Pommern), Vzhodna in Zahodna Prusija (Ost-und Westpreußen) in Šlezija (Schlesien). II. del (1992) vsebuje nekdanj nemško naseljene predele izven Nemških meja: Besarabijo (Bessarabien), Bukovino (Bukowina), Estonijo (Estland), Latvijo (Lettland) in Litvo (Litauen), Sudete (Sudetenland), Sedmograško (Siebenbürgen), Južno Tirolsko (Südtirol) in Slovenijo. Oba dela je mogoče naročiti pri založbi, vsakega za 32 DEM.

Posebna rodoslovna knjižnica

Knjižnica vsebuje okrog 30.000 enot, vse važne rodoslovne časopise (tudi naša Drevesa), zbornike in priločnike z nemško govorečega področja, monografije o družinskih raziskavah in rodoslovne sestavke (rodovne linije [= Stammreihen], rodovna drevesa, sezname prednikov, družinske zgodovine).

V nadaljevanju so opisane institucije, ki so se s tem delom ukvarjale pred ustanovitvijo DZfG. Usmerjeni so bili predvsem v zbiranje objavljenih družinskih zgodovin, zgodovinskih publikacij, spominov in biografij, težko dostopnih, v samozaložbi tiskanih del in časopisov združenj, pri čemer zadnja leta vse bolj narašča delež računalniško tiskanih del. DZfG hvaležno sprejema izvode, ki jih podarijo posamezniki, združenja ali institucije, ker razpoložljiva proračunska sredstva ne zadoščajo za nakup vseh teh del.

Seznam družin v posameznih krajih

Konrad Brander je že leta 1920 opredelil pojem narodno rodoslovje (Volksgenealogie) in je prvi poisknil organizirati vnašanje podatkov iz cerkvenih matičnih knjig v kartoteke celotne Štajerske pokrajine. Po letu 1920 je bilo v nemško govornem področju vedno več podatkov cerkvenih občin vnešenih v družinske kartotečne liste in tiskanih v knjige krajevnih družinskih seznamov. Rezultatov tega ideološko povsem neobremenjenega dela se je leta 1937 polastila nacionalsocialistična "Blut-und-Boden" ideologija. Tako so iz Družinskih knjig (Familienbüchern) nastale vaške rodovne knjige (Dorfsippenbücher) in iz raziskovanja družinske zgodovine je nastalo raziskovanje rodov. V petdesetih letih so se ideološko razbremenjeni nemški

rodoslovci ponovno lotili prekinjenega dela in prepisovali vpise cerkvenih matičnih knjig v kartoteke. V nemško govorečem področju izide zdaj letno okrog 100 novih krajevnih družinskih knjig (Ortsfamilienbücher). Posarje (Saarland) je že skoraj v celoti obdelano. Še več je kartotek, ki še niso tiskane. Na celotnem nemškem govornem področju se ocenjuje število že razmnoženih rokopisov na 1.500 do 2.000 krajev, število kartotek na 4.000, zvečine vasi, pa tudi že nekaterih mest, med njimi celo mesto Leipzig. Ker trenutno nobena ustanova nima celovitega osrednjega pregleda nad bibliografijo in lokacijo unikatov ali kopij (narašča število računalniško tiskanih, v majhni nakladi), si je DZfG zadala prioritarno nalogo prav z izdelavo osrednje bibliografije za Srednjo Evropo in čimveč tovrstnih del zbrala v Leipzigu. Večino dela bodo prostovoljno opravili zlasti člani rodoslovnih društev. Zbirka DZfG obsega trenutno okrog 700 zvezkov. Če bo nekoč na razpolago tisoče kartotek vasi in mest, različnih velikosti, razsejanih po celotnem prostoru, tedaj bo mogoče na reprezentativnih vzorcih (samo ene ali maloštevilnih, naključno izbranih družin v občini) utemeljiti zgodovinsko demografijo in socialno gospodarsko zgodovino, kar so Francozi že naredili. Celoten projekt temelji na omenjenih krajevnih družinskih knjigah. Te so nepogrešljivo izhodišče za nadaljnje delo, obenem pa so, kar je rodoslovcem splošno znano, najboljši vir za raziskovanje osebne in družinske zgodovine.

Kartoteka prednikov (Ahnenstammkartei des deutschen Volkes = ASTAKA) ter zbirka seznamov prednikov (Ahnenlistensammlung)

Izmenjava seznamov prednikov, ki jo je že leta 1921 organiziral Karl Förster (1873-1921) v Dresdenu je vodila do zamisli, da se celotna vsebina seznamov prednikov vnese v kartoteke. V nasprotju s kartoteko posameznih oseb, naj bi kartoteka dreves prednikov (Ahnenstammkartei) vsebovala rodbinske sklope (Stammreihen), ki so z navajanjem priženjenih in primoženih oseb medsebojno povezani.

Danes vsebuje ASTAKA okrog 1.1 milijon kartic z 1.4 milijona oseb. Kdor želi pridobiti podatke iz ASTAKA v Leipzigu, mora najprej poslati v predpisani obliki in dveh izvodih rezultate lastnih raziskav.

Op. prev.: načelo "DAJ-DAM" pri izmenjavi podatkov spodbuja rodoslovce k lastnemu delu. Tako so poplačani tudi rodoslovci, ki ne zaračunavajo svojega ljubiteljskega dela. Tovrstno izmenjavo bi bilo vredno posnemati tudi pri nas. Opravljeno raziskovalno delo pa se pogosto poplača tudi z zaračunavanjem posredovanega gradiva, pa naj bo to posamezen podatek ali pa obsežna družinska zgodovina z globoko razvejanim rodovnikom.

Izmenjava seznamov prednikov

DZfG je vključena tudi v sistem izmenjave seznamov prednikov, ki ga samostojno organizira in vodi gospod Rainer Bien, Hauptstrasse 70, 31699 Beckedorf. Predpogoj za udeležbo je posredovanje rezultatov svojih raziskav v predpisani obliki v treh izvodih in plačilo pristojbine.. Vzorec dobimo pri DZfG. Izmenjava je dokazala, da z objavljanjem rezultatov svojih raziskav pridobimo dopolnitve ter napotke, ali pa jih sami posredujemo drugim.

Katalog zbirke opisov oseb (Personalschriften) in pogrebnih govorov (Leichenpredigten)

Leta 1919 je začelo združenje Roland e.V. v Dresdenu setavljati katalog, pri katerem so si zastavili nalogo sistematično zbirati vse znane pogrebne govore, priložnostne objave in opise oseb, jih urediti po krajih in pripraviti za raziskovanje družinske zgodovine. Danes je zbranih v 225 kartotečnih skrinjicah okrog 15.000 po abecedi urejenih oseb. Za vsakogar so vpisani življenjski podatki, uradi, družinski člani, oblika in tisk pogrebnega govora ali priložnostni spisi z navedbo kraja in leta, sestavljalca govora in kraja kjer je bil zapis najden. Katalog je urejen po osebah, navedenih v spisu in ne po avtorjih.

Pisna povpraševanja

Zmogljivosti DZfG ne zadoščajo, da bi lahko odgovarjali na pisne poizvedbe, razen v izjemnih primerih. Priporočajo osebni obisk in uporabo gradiva.

Možnosti uporabe, uradne ure v čitalnicah

Centrala je za stranke odprta vsak dan od 8. do 16. ure, razen v sredo (do 18. ure) in petek (do 14. ure). Arhivalije izdajajo do 14. ure. DZfG ne nudi pojasnil in navodil posameznikom za rodoslovne raziskave. Te si lahko po potrebi iščejo pri društvih, v časopisih in literaturi. Kot uvodno literaturo, v kateri so navedeni tudi naslovi združenj in arhivov, priporočajo: Ribbe, W. und Henning, E.: Taschenbuch für Familiengeschichts-forschung, 10.erw.Aufl. Neustadt/Aisch: Degener 1990. Zanimiva knjiga, primerna zlasti mlajšim kot uvod v rodoslovje, je Erben, M.: Das geheimnisvolle Foto. (Uvod v družinoslovje za mlade.) Limburg/Lahn C.A.Starke Verlag 1992.

Prospekt zaključujejo z opisom tehničnih pripomočkov, ki so na voljo uporabnikom, navodili za tiste, ki pripotujejo od daleč ter pristojbinami. Neposredna uporaba je brezplačna. Naročene raziskave pa opravljajo po tarifi 30 DEM za začeto uro.

(Originalno predstavitveno gradivo si lahko izposodite v društvu.)

Rast - raziskovalni stiki

N Vasja Butina
A Spodnji Rudnik
A 61 000 Ljubljana
A Slovenija, Evropa
T 061/1271-785
D /IBM/
F Brother's Keeper 5.2
Z 67 Brother's Keeper MP

B352	1840:1931	Batinica\Kunovac (Lika)/Kočevje
B620	1809:1809	Briški\Hrib/Hrib
B350	1470:1985	Butina\Morava, Banja Loka/Ljubljana
G420	1768:1849	Čolik\Pirče/Pirče
J630	1795:1795	Juretič\Pirče/
J500	1778:1960	Južnič\Fara 9 in 16/Fara 12
K210	1460:1945	Kajfež\Kuželič, Podstene/Stara cerkev pri Kočevju
K234	1810:1830	Kastelic\Dobrnich pri Žužemberku
K460	1781:1781	Klarič\Jesenov vrt 1/Jesenov vrt 1
M400	1790:1818	Mihelčič\Podstene/
N200	1799:1799	Nagu\Podstene/
O120	1797:1841	Ofak\Krkovo 21/Krkovo 3
O500	1778:1778	Ožanič\Ajbelj 9/Ajbelj 9
P100	1783:1783	Papež\Pirče 11/Pirče 11
V636	1800:1800	Verderber\
Z361	1640:1952	Zdravič\Banja Loka/Ljubljana
Z000	1840:1860	Zeže\Kunovac (Lika)/
Z360	1660:1890	Zidar\Ajbelj/Morava
Z150	1810:1950	Zupančič\Dobrnich pri Žužemberku/
Ž260	1806:1836	Žagar\Ajbelj 10/Ajbelj 10
Š360	1840:1860	Štor\Kočevje/

W 21 Avg 1995

- Namena in uporabe gornje tabele (Tiny Tafel) najbrž ni treba ponovno razlagati, ker smo to že storili v prejšnjih številkah. Samo kratko pojasnilo: raziskovalec, katerega naslov je v zgornjih petih vrsticah, v

nadaljevanju navaja priimke svojih skrajnih prednikov (tretji stolpec). Če bi nekdo od bralcev med navedenimi priimki našel takega, ki se pojavlja tudi v njegovi zbirki – za podrobnejšo orientacijo mu služi še podatek o kraju in času, se lahko poveže z oglaševalcem, v konkretnem primeru z Vasjo Butina. Če bi se npr. nekdo želel prepričati o možni povezavi dveh raziskav prek nekega priimka, npr. Žagar, in se ujema tudi kraj (Ajbelj) in obdobje (1806-1836), potem je vredno zavrteti telefonsko številko v peti vrstici in navezati stik z Vasjo Butina. Zelo verjetno bosta oba nekaj pridobila.

- Gabriel Plavc, za katerega ni rojstnih podatkov, ocenjena letnica rojstva je okrog leta 1580, umrl je v Mainzu 11.1.1641, baročni skladatelj, je bil iz naših krajev. Najmočnejši dokaz za to je dejstvo, da se je predstavljal in podpisoval kot Gabriel Plautz Carniolus. Znano je, da so bili Plavci v tistem času prisotni v Idriji in Železnikih, morda tudi drugod na področju Kranjske. Amaterski kronist iz Železnikov, Drago Dolenc, v svojem spisu Kamenčki v mozaiku uvršča Gabriela v družino železnikarskih Plavcev kot sina Marka Plavca in brata Gabriela, za katere je ohranjen rodovnik do današnjih potomcev. Dolenčeve navedbe in izvajanja ni težko sprejeti kot resnična, manjka pa jim dovolj trdnih dokazov, po katerih bi lahko Gabriela Plavca z zadostno zanesljivostjo umestili v prostor in čas. V Slovenskem biografskem leksikonu so železnikarski Plavci izdatno predstavljeni, tam se sklicujejo na Plavčev rodovnik, ki ga je pred vojno hranila Marija Plavc, poročena Peterka. Ta rodovnik naj bi vseboval tudi podatke, ki so bili zbrani pred uničenjem cerkvenih knjig železnikarske župnije.

Kdor kaj ve o omenjenem rodovniku ali bi sicer vedel pomagati pri omenjeni raziskavi, naj informacije posreduje uredništvu ali muzikologu mag. Francu Križnarju na Radio Slovenija, Lj. Tavčarjeva 17, tel.: 061/13-11-333 int. 366.

Novi člani

Od 28.6. do 28.8. so se nam pridružili naslednji ljubitelji rodoslovja:

Koblar	Marjan	64263 Boh.Bela	Boh. Bela 109	064 720183
Lovrenčič	Olaf	68270 Krško	Zdolska 5	0608 31009
Šparovec	Janez	64000 Kranj	Kališka 17	064 332660
Kremenšek	dr. Slavko	61000 Ljubljana	Trubarjeva 61	061 322867
Marin	Mojca	64290 Tržič	Brezje 1	064 51549
Adamič	Viktor	61000 Ljubljana	Resljeva 27	061 325297
Seliškar	Franc	61210 Šentvid	Martinova pot 31	061 51423
Škraba	Gabrijela	61000 Ljubljana	Črna vas 284	061 1272135
Preac	Gregor	62000 Maribor	Koroška 67	062 27791
Ravnik	mag. Mojca	61000 Ljubljana	Novi trg 5	061 1256068
Vidrih	Rajko	61000 Ljubljana	Gregorčičeva 10	061 1263175
Artel	Tomaž	CH 5432 Neuenhof	Hardstrasse 99	

Dobrodošli!

Obvestila, novice, vabila

- **IZPOPOLNJEN PREVOD PROGRAMA BK5**
Med dopustom je prevajalec programa BK5 popravil nekatere dele prevoda (15-20 popravkov). Novo, popravljeno različico prevoda dobi vsak dosedanji imetnik slovenskega prevoda BK5 – brezplačno – na vsakem rednem društvenem srečanju ali neposredno pri prevajalcu (Janez Toplišek, tel. 13-28-298 ali 713-188). S seboj prinesite disketo (3,5"), na katero boste prekopirali datoteko prevoda WORKFILE.BK5.
POZOR: prej preverite, katero kodno stran uporabljate (437 ali 852)!
Popravek prevoda zapišete na disk na podoben način kot prvi prevod:
 - 1 novo, popravljeno datoteko WORKFILE.BK5 zapišete preko dosedanje datoteke z istim imenom (prekopirate);
 - 2 poženate program BK5 WORDS.EXE (bk5words in Enter). Nato sledite vsebini točke 4 v navodilih za inštalacijo;
 - 3 zapisani popravki prevoda BK% v ničemer ne morejo poškodovati vaših rodovniških podatkov!
 - 4 ko poženate program BK5, lahko preverite, če deluje popravljena različica: na glavnem meniju izberite POMOČ (H=help), na drugi strani pomoči boste videli zapisano novo različico prevoda (datum 1.8.1995).
 Uporabniki programa so tudi v prihodnje dobrodošli s predlogi, kako bi prevod še izboljšali!

- **TEČAJ ZA DELO Z RODOSLOVNIM RAČUNALNIŠKIM PROGRAMOM.**
V centru za računalniško usposabljanje v Mikro Adi, Parmova 41 bo v drugi polovici septembra ponovno tečaj za tiste, ki bi pri svojem delu želeli uporabljati računalnik in v slovenščino prevedeni program Brother's Keeper. Tečaj bo v večernih urah in bo skupaj trajal okrog šest ur. Udeleženci bodo dobili krajši priročnik, poleg tega pa še prevedeno verzijo programa BK5. Zainteresirani naj se najavijo oziroma pozanimajo za podrobnosti pri Janezu Toplišku na tel. 061/13-282-98 (dopoldan) ali na 713-188 (zvečer).

Naslednje srečanje članov
Slovenskega rodoslovnega društva bo v

torek, 12.9.1995 ob 18. uri

v sejni sobi podjetja IMP
na Dunajski cesti 7 v Ljubljani.

Predlagani dnevni red:

- (1) Aktualnosti in administracija
- (2) Strokovni del
Osrednja tema: Pisanje družinske kronike
- (3) Klubski del s prikazom prinesenega gradiva

(Na srečanju boste lahko oddali pristopne izjave in
pri blagajni plačali članarino)

Srečna družinica

*V našem mestu, dolgo ni tega,
živela je srečna družinica.
Ko sinu Janezu bilo je dvajsetdesem let,
izbere si sosedo, bila je najlepši cvet.*

*A oče mu de: moj sin, te pa ne!
Ker tvoja je sestra, te vzeti ne sme.
Zdaj molči kot grob, ne zini nikjer!
Če mamica bi zvedela, bil bi hudir.*

*Joj, ne, ne! Kaj, če naše mesto to izve!
In kaj še bo, če mamica bo zvedela za to!*

*Hudo, hudo, je Janezu bilo,
in dosti dni prejkol je bridko.
A ko pomlad zelena je v deželo spet prišla,
spoznal še lepšo deklico je svojega srca.*

*A oče mu de: Moj fant, te pa ne!
Ker tvoja je sestra, te vzeti ne sme.
Zdaj molči kot grob, ne zini nikjer,
če mamica bi zvedela, bil bi hudir.*

*Joj, ne, ne! Kaj, če naše mesto to izve!
In kaj še bo, če mamica bo zvedela za to!*

*Ko oče tretjič Janezu pove,
ves jezen sin zaupa materi vse.
Veš, saj ni oče tvoj, mu mali odgovori,
a molči, dragi sin, da moj mož ne znori.*

*Joj, ne, ne! Kaj, če naše mesto to izve!
In kaj še bo, če ljubi oče bo izvedel to!
Joj,*

Črna pesmica (zapisana je po spominu), ki jo je pred več kot dvajsetimi leti lansiral neki Donaldson, pri nas pa v slovenščino prevedeno prepeval Nino Robić, je simpatična ilustracija nekoliko ekstremnih situacij, ki navadno v dobro voljo spravijo vsakogar, razen neposredno prizadetih protagonstov, ki si pred neljubimi dejstvi zatiskajo oči. Tule je objavljena v opomin tistim rodoslovcem, ki bi si marsikdaj tudi radi zatiskali oči in neomajno verjeli v zveličavnost svojih rodovnikov in zanesljivost najrazličnejših virov. Joj, ne, ne,

Pristopna izjava

Slovensko rodoslovno društvo

Pristopna izjava

Podpisani

roj. v

stanujoč (naslov za dostavo pošte)

- (1) pristopam kot član v SLOVENSKO RODOSLOVNO DRUŠTVO.
Izjavljam, da so mi znana veljavna Pravila društva.
(2) naročam bilten DREVESA.

(ustrezno obkrožite)

Moja telefonska št. doma:

v službi (drugje)

Kraj in datum:

Podpis:

Sodelavcem biltena Brevesa

Zaradi lažje komunikacije med avtorji, uredništvom, tiskarno in bralci biltena prosimo vse avtorje, da upoštevajo naslednja navodila pri pripravi prispevkov:

- Prispevke v enem izvodu pošljite na naslov: Peter Hawlina, Lipica 7, 64220 Škofja Loka in to *najkasneje do zaključka redakcije tj. do 15. v mesecu.*
- Če pišete prispevke z računalnikom, priložite tudi disketo z besedilom. Diskete so lahko "male" (3,5") ali "velike" (5,25"). Na disketi naj bo samo besedilo prispevka. Ime besedila naj bo priimek avtorja. Tudi na nalepki naj bo jasno označeno ime avtorja. Prispevki so lahko na kateremkoli formatu diskete in napisani z enim od znanih urejevalnikov.
- Za reference v besedilu uporabite moderni način. Če gre za citat ali točno navedbo, damo v oklepaj priimek avtorja in leto izdaje ter stran. Če gre za splošno navedbo, izpustimo stran.
- Seznam literature uredite po abecednem redu avtorjev. Predlagamo naslednjo ureditev:
 - a knjige: priimek in ime avtorja, leto izida, naslov, kraj, založba.
 - b članki v revijah: priimek in ime avtorja, leto izida, naslov, ime revije, letnik, strani.
 - c prispevki v zbornikih: priimek in ime avtorja, leto izdaje, naslov prispevka in nato popolni podatki o knjigi ali zborniku kot v točki a.

Uredništvo